

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Az új Polgári Törvénykönyv hatása a kapcsolattartás szabályozására

Szerző: Dr. Schwalm Andrea

Mohács, 2017. május 7.

I. Bevezetés

A családjogi jogviszonyokat 2014. március 15. napjáig a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvényben (a továbbiakban: Csjt.) szabályozta.

2014. március 15-én, az új Ptk. hatályba lépésének napján a kettősség, tehát a családjogi joganyag külön magánjogi kódexben való elhelyezése megszűnt, a családjog beépült a Polgári Törvénykönyv Negyedik, Családjogi Könyvébe (a továbbiakban: Csjk.). A Polgári Törvénykönyv hatálybalépésével egyidejűleg a Csjt. hatályát veszítette.

A Csjk. a Csjt. szabályaihoz képest számos változást hozott, amelyek a kapcsolattartás szabályanyagában is megfigyelhetők. A Csjt. korábbi, egy paragrafusos szabályával szemben bővebben, részletesebben, bár a keretjellegét megtartva határozza meg a kapcsolattartás legfontosabb törvényi szintű anyagi jogi rendelkezéseit. Beemelte a kódexbe a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Gyer.) egyes szabályait, hangsúlyozva azok fontosságát. A Csjk. keretjellege miatt a Gyer.-rel együttes alkalmazására a továbbiakban is szükség lesz.

A szülők különválását követően a kapcsolattartás rendezése, rendje és mikéntje határozza meg a különélő szülő és a gyermek kapcsolatának alakulását, döntő a személyiség kialakulásában, kihat továbbá a gyermek személyiségfejlődésére és befolyásolja a családi kapcsolat minőségét is. Alakulása meghatározza a gyermek által felnőtté válásával követendő mintákat, a biztonságos kötődés kialakulását és kialakításának képességét. A kapcsolattartás rendezésének a gyakorlati jelentőségét megkérdőjelezni nem lehet, a gyermek és a különélő szülő kötődése, a gyermeki fejlődés alakulása és biztosítása szempontjából ugyanolyan fontosságú, mint a szülői felügyeleti jog rendezése.

A publikáció a kapcsolattartási jog általános szabályainak, tartalmának, formáinak, a kapcsolattartás rendezése körében született bírósági, eseti döntések hatására kialakult gyakorlat bemutatására irányul, kiemelve az új Ptk. által hozott módosításokat és hangsúlyozva, hogy a Csjk. hatálybalépése a szabályozás mely területein változtathat az eddigi bírói gyakorlaton.

Számtalan közzétett eseti döntés szól a kapcsolattartásról, azonban kiterjedt szakirodalommal a téma nem rendelkezik. Ezért a publikáció célja, a kapcsolattartás és a végrehajtása hatályos szabályozásának bemutatásán túl az, hogy rávilágítson arra, mely szempontok és rendelkezések nem hagyhatók figyelmen kívül a kapcsolattartás teljeskörű rendezése érdekében; melyek azok az esetek és körülmények, amelyek fokozott körültekintést, széleskörű bizonyítást igényelnek, annak érdekében, hogy a kapcsolattartás rendje ne, egy a szabályozási szükségességnek eleget tevő kiüresedett tartalom, hanem végrehajtható, a felek életében alkalmazható, igényeikhez igazodó keretet öltson.

II. A kapcsolattartás szabályozása

A Csjk. -ahogyan a Csjt. is - alapvetően gyermeki jogként határozza meg a különélő szülővel való személyes és közvetlen kapcsolattartás jogát. Ezáltal biztosítja, hogy a szülők válása ne jelentse egyben a gyermek elválását is az egyik szülőjétől. Szem előtt tartva a Kúria -ma is irányadó- 17. számú Irányelvének VI. pontjában megfogalmazott azon követelményt, hogy a házasság felbontásával nem szűnik meg a szülők közös felelőssége a gyermek sorsáért, a házasság felbontása ennél fogva nem járhat azzal a következménnyel, hogy a szüleinek egyikét a gyermek elveszítse. Mind a szülőnek, mind a gyermeknek törekednie kell a szülő-gyermeki kapcsolat fenntartására, mert a gyermek érdekében az áll, ha továbbra is mindkét szülő támogatása biztosított, különösen az élet sorsfordulóinál, tanulmányai megválasztásában, az életre való felkészülésben számíthat egyezségükre.

A Csjk. szerint a kapcsolattartási jog a gyermek joga, hogy különélő szülőjével személyes és közvetlen kapcsolatot tartson fenn. A gyermeket nevelő szülő vagy más személy köteles a zavartalan kapcsolattartást biztosítani. A definíció megfelel a Gyermek Jogairól szóló New York-i Egyezmény 9. cikkének, annak lényegét a szülő és a gyermek közötti rendszeres érintkezésben, a gyermek és a különélő szülő közötti személyes és közvetlen láthatásban fejezte ki.

A szülő esetében a kapcsolattartás nem csupán jog, hanem a gyermekkel szembeni kötelezettsége egyben, mindaddig, amíg a bíróság vagy a gyámhatóság eltérően nem rendelkezik. A törvény erejénél fogva annak a különélő szülőnek van a kapcsolattartási joga, aki a szülői felügyeleti jogokat azért nem gyakorolhatja, mert erre a bíróság a másik szülőt jogosította fel és a gyermek ennek a szülőnek a háztartásában nevelkedik.

A Csjk. -a korábbi szabályozással egyezően- kivételesen lehetővé teszi, hogy a gyermek érdekében a szülői felügyeletet megszüntető bíróság, illetve -ha a gyermeket nevelésbe vették- a gyámhatóság, azt a szülőt is feljogosítsa a gyermekkel való kapcsolattartásra, akinek a szülői felügyeleti jogát a bíróság megszüntette, aki hozzájárult gyermekének a másik szülő házastársa által történő örökbefogadásához. Továbbá akinek szülői felügyeleti joga a gyermek ismeretlen személy által történő örökbefogadásához adott hozzájárulásával, vagy azért szűnt meg, mert a szülő a gyermeket -annak érdekében, hogy más nevelje fel, személyazonosságának feltárása nélkül- egészségügyi intézményben, arra kijelölt helyen hagyja és a gyermekért hat héten belül nem jelentkezik, a gyermek örökbefogadására pedig nem került sor.

A kivételes esetek nem ismeretlenek a bírói, gyámhatósági gyakorlat előtt, a Csjt. szabályai között is fellelhetőek voltak, a Csjk. azonban részletesebben, kibővített esetkörrel határozta meg. A kapcsolattartás engedélyezése előtt vizsgálni kell, hogy a kapcsolattartás a gyermek fejlődését és családba való beilleszkedését nem veszélyezteti-e, és az a gyermek érdekében áll-e.

A fenti kivételeket bővíti, hogy a gyámhivatal indokolt esetben előmozdítja a szabadságvesztésben vagy előzetes letartóztatásban lévő szülő gyermekével való kapcsolatának fenntartását, ha ez a gyermeket nem veszélyezteti. Ennek érdekében a gyámhivatal a szülő kérelmére, illetve a büntetés-végrehajtási intézet megkeresésére a gyermekkel kapcsolatos információkat adhat.

Továbbá a szülőnek joga van gyermekével kapcsolatot tartani akkor is, ha a szülői felügyeleti joga szünetel, kivéve, ha a gyermek vagy a gyermekkel közös háztartásban élő hozzátartozója sérelmére elkövetett cselekmény miatt elrendelt távoltartó határozat hatálya alatt áll, a 2009. évi LXXII. törvény rendelkezései szerint.

A korábbi Csjt. a kapcsolattartást a különélő szülő és a gyermek dimenziójában határozta meg, a Csjk. ezen túllépve, a kapcsolattartási ügyek jelentőségére, illetve a teljesség érdekében a Gyer.-ből átemelte a más hozzátartozókkal való kapcsolattartás jogának meghatározását. Továbbá a kapcsolattartásra jogosultak egyéb személyi körét azért szükséges nevesíteni, mivel a szülők válását követően gyakran a nagyszülők azt tapasztalják, hogy a gyermekkel együtt élő, szülői felügyeleti jogot gyakorló szülő az ellenséges érzelmeit, megbántottságát a másik szülő családtagjaira is kivetíti, és nem látja szívesen, esetlegesen akadályozza is a korábban rendszeres és szívélyes nagyszülő-unoka együttlétet.¹ A cél a korábbi bizalmas, szeretetteljes családi kötelék fenntartása, hogy a felek haragos viszonya ne, vagy kevésbé hasson ki és befolyásolja a gyermek és hozzátartozói közötti érzelmi viszonyt, megmaradjon a családi kapcsolat és kötelék a szülők különválását követően.

A különélő szülőn kívül a nagyszülő, a testvér és -ha a szülő és a nagyszülő nem él vagy a kapcsolattartásban tartósan akadályozva van, vagy a kapcsolattartási jogát önhibájából nem gyakorolja- a gyermek szülőjének testvére és szülőjének házastársa is jogosult a kapcsolatot tartani.

A Gyer. 28.§ (1) bekezdésében a Csjk.-val egyezően, a törvényi szabályozás mellett nevesíti a kapcsolattartásra jogosultakat. A Csjk. ugyanakkor a kapcsolati kört bővíti, figyelemmel arra, hogy a gyermek életében lehetnek olyan személyek, akikkel családi kapcsolatot alakított ki, hosszabb időn keresztül élt egy háztartásban, a gyermek életében, nevelésében, gondozásában fontos szerepet töltek be, akikkel a gyermek bensőséges kapcsolatot alakított ki, ezért a személyiségfejlődését hátrányosan befolyásolná az elszakadás. A gyermeknek érdekében és a fenti feltételek teljesülésével jogosult lehet a volt mostohaszülő, nevelőszülő, gyám a kapcsolattartásra, amennyiben azt kéri.

A Csjk. külön nevesíti azt az esetet is, amikor a gyermek hosszú időn keresztül élt együtt egy apjának hitt férfival, majd a férfi apaságát a bíróság megdöntötte. Nyilvánvaló súlyos lelki traumát és egész életre kiható megrázkódtatást eredményezne a gyermeknek, ha egyik pillanatról a másikra megszűnne kapcsolata azzal a személlyel, akit ő apjaként szeretett, aki maga is apaként bánt a

¹Boros Zsuzsa, Katonáné Pehr Erika, Kőrös András, Makai Katalin, Szeibert Orsolya Polgári Jog Családjog. Az új Ptk. magyarázata III/IV, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2013., 277. oldal

gyermekkel és őt saját gyermekeként nevelte. Ezért az a férfi, akinek apaságát a bíróság megdöntötte továbbra is jogosult a gyermekkel a kapcsolatot tartani, ha ezt kéri.

Fontos hangsúlyozni, hogy a Csjk. a hatáskörök megosztásán nem változtatott, a szülőkön kívüli kapcsolattartásra jogosultak kapcsolattartási kérelmeinek elbírálása minden esetben a gyámhatóság hatáskörébe tartozik, akár van a szülők között bontóper vagy szülői felügyeleti jog rendezése iránti per. A gyámhatóság gyakorlatában a leggyakoribb eset a nagyszülői kapcsolattartás rendezése, a korábbi szülői együttélés alatt megszokott, kialakított gyermek-nagyszülő kapcsolat fenntartása érdekében.

A felek előtt az egyezségkötés lehetősége a gyámhatóság eljárásában is adott, dönten a gyámhatóság akkor köteles, ha a szülők, nagyszülők a kapcsolattartás rendjéről megegyezni nem tudnak. A gyámhatóságnak ilyenkor széleskörű bizonyítást kell lefolytatnia a felek egyéni, személyes körülményeire, valamint emellett köteles figyelembe venni a gyermek korát, egészségi állapotát, életkörülményeit a kapcsolattartás rendezése során. A szülő tiltakozása esetén fel kell tárnia, hogy a nagyszülők ténylegesen mennyi időt töltenek, töltöttek az unokájukkal, milyen a kapcsolatuk, a nagyszülő milyen módon és rendszerességgel van/volt jelen a család életében, miként működött közre a nevelésében és nem utolsó sorban annak ismerete is szükséges, hogy a gyermeket milyen érzelmek fűzik a nagyszüleihez.

A nagyszülők vonatkozásában időskori mentális zavarok, dementia tüneti jelentkezésekor szükséges és fontos a nagyszülők személyiségjegyeinek igazságügyi pszichológus szakértő bevonásával történő vizsgálata. Az időskor nem feltétlenül jelent kizáró okot, ha a kirendelt igazságügyi szakértő megállapítja, hogy a nagyszülő személyiségvizsgálata során nem találhatóak olyan személyiségjegyek, melyek a gyermek fejlődését súlyosan veszélyeztetnék, a nagyszülői kapcsolattartás kizárására nincs ok.

Széleskörű bizonyítást tesz szükségessé a kapcsolattartás kérdésében való döntés akkor, amikor drámai érzelmi viszonyok feszülnek a család felnőtt tagjai (szülők és nagyszülő) között, melyben ki-ki a maga veszteségének feldolgozását, a gyászt, a szomorúságot elodázva a múlt és a jelen fájdalmait felhasználva és egymás ellen fordítva próbál működni egy olyan kapcsolatban, ahol

egymás tekintélyét folyamatosan aláássák, egymás személyiségét folyamatosan megkérdőjelezzik, egymás szavait meg sem hallgatják. A gyerekeknek a szüleik válása veszteség, életük állandósága, folytonossága, biztonsága átmeneti elvesztésének érzésével társul, ilyenkor az lenne számukra a legfontosabb, hogy ezek az értékek ismét helyreálljanak, és valójában ők legyenek a központban, ne azt tapasztalják, hogy édesanyjuk, édesapjuk és nagymamájuk csatáikhoz kell asszisztálniuk.

A gyermekek leginkább nyugalmat, biztonságot igényelnének, amelyet a szülők között feszülő lojalitási konfliktus megbont. Ilyen esetben a szülők és nagyszülő között kialakult konfliktusok a gyermekeket egy lojalitási válságba sodorhatják, aminek számos következménye lehet, és a felek közötti kommunikáció hiánya is fokozza a kapcsolattartás során kialakult gyerekekre nézve kedvezőtlen helyzetet. Ilyen feszült családi helyzetben, ha a vizsgált körülmények alapján és körülmények ellenére megállapítható, hogy nagyszülői kapcsolattartásának fenntartása a gyermekek egészséges fejlődése érdekében indokolt, akkor kívánatosabb egy szűkebb tartalmú, egy napra, időszakos kapcsolattartás esetén pedig egy hétre korlátozott nagyszülői kapcsolattartás biztosítása. Ebben az esetben is fel kell hívni a kapcsolattartásra jogosultak figyelmét, hogy a kapcsolattartás csak abban az esetben működhet, ha az érintett felnőttek túllépnek sérelmeiken, nem zárkoznak el a személyes kapcsolatfelvételtől, kerülnek minden sértő, manipuláló megjegyzést és maradéktalanul betartják a gyámhatóság határozatát.

Amennyiben a családi ellentétek, az együttműködés és a kommunikáció hiánya nem változik és ez kifejezetten a gyermek szorongásmentes személyiségfejlődése ellen hat, akkor a kapcsolattartás már nem szolgálja a gyermek érdekét és nem teljesíthető mindaddig, amíg ezeken a hátrányos körülményeken a felek nem változtatnak.

Különös méltányolást érdemel a nagyszülői kapcsolattartás biztosítása szempontjából az, ha a különélő szülő bekövetkezett halála folytán a szülő utáni emlékeket a gyermekben a nagyszülők tudják táplálni.

Míg a Csjk. a szülő-gyermek közötti relációban a kapcsolattartást jogként és kötelességként is definiálja, a nagyszülő esetén kizárólag jog és nem kötelesség, lehetősége szerint élhet vele. Ezért is belátható, ha a nagyszülő-és a gyermek között szoros az érzelmi kapcsolat, ragaszkodás, akkor a

nagyszülővel való kapcsolat a gyermekre nézve hasznos, érzésvilágát tágítja, az egyéniségét a minél több szeretet pozitívan befolyásolja. Felmerül a kérdés, hogy a nagyszülői kapcsolattartás időtartama melyik szülő „terhére esik”, a kapcsolattartásra jogosult vagy a gyermeket gondozó szülő gyermekkel együtt töltött idejét csökkenti? A gyámhatóságok gyakorlatában a nagyszülőt, mint a kapcsolattartásra önállóan jogosultat ugyanúgy megilleti a folyamatos és az időszakos kapcsolattartásra joga, a kapcsolattartásra jogosult szülő kapcsolattartási idejétől függetlenül, tehát nem abban az időben, amikor a kapcsolattartásra jogosult is él ezzel a jogával. Nyilván a nagyszülői kapcsolattartás időtartamát -az egyébként irányadó szempontok mellett- arra figyelemmel kell meghatározni, hogy mennyi ideig és mikor jogosult a különélő szülő a folyamatos és időszakos kapcsolattartásra és ehhez képest mennyi idő marad a gondozó szülőnek. Az általános gyámhatósági gyakorlat szerint, ha a különélő szülő kizárólag hétvégeente gyakorolja a kapcsolattartást és hétközben nem, akkor a nagyszülő részére a gyámhatóság folyamatos kapcsolattartás címén hétközben egy napot biztosít az óvodai vagy iskolai gondozási nap végétől annak kezdetéig, vagy nyáron a különélő szülőt megillető hosszabb tartamú, 3-4 hét nyári, időszakos kapcsolattartáson felül további 1 hetet biztosít a nagyszülőnek. A nagyszülői kapcsolattartás ebben az esetben a gondozó szülő gyermekkel együtt töltött idejét csökkenti. Álláspontom szerint nincs akadálya annak, ha a kapcsolattartásra jogosult folyamatos kapcsolattartás keretében nem kéthetente hétvégén, hanem sűrűbben láthatja a gyermeket, akkor a nagyszülői kapcsolattartás időtartama ne csak a gondozó szülő „ideje” terhére, hanem a jogosult kapcsolattartási idejében is megállapítható legyen. Nincs akadálya annak sem, hogy a nyári szünet idején a szülőket megillető gyermekkel való huzamos együttlét idejében, annak arányos elosztásában kerüljön meghatározásra a nagyszülői kapcsolattartás (pl.: egyhetes nagyszülői kapcsolattartásból 4 napot a különélő szülőt megillető kapcsolattartás alatt, 3 napot a gondozó szülőnek járó folyamatos együttlét alatt gyakorol a nagyszülő, vagy fordítva) .

A testvér, mint kapcsolattartásra jogosult „jogosultsága” eltérő volt a két törvény szabályozásában, a Csjk. hatálybalépését megelőzően a Gyer. kapcsolattartásra jogosultként a „nagykorú testvért” nevesítette, majd a Csjk. hatálybalépésével a Gyer. is módosult és a testvér kapcsolattartásának jogát már nem köti a nagykorúságához. Az esetek túlnyomó többségében a különélő nagykorú testvér fordul a gyámhatósághoz a kapcsolattartás szabályozása érdekében, ugyanakkor a Gyer. megadja a jogi lehetőségét annak, hogy a különélő, kiskorú korlátozottan cselekvőképes testvér

önállóan terjessze elő a kapcsolattartás rendezése iránti kérelmét. Nem minden családban egyformán erős a gyermekek egymáshoz kötődése, lehetnek jelentős különbségek a gyermekek között, adottságaik, érdeklődési körük, igényeik eltérhetnek, ami gyengíti az egymáshoz való ragaszkodásukat. Előfordulhat, hogy a gyermeket valamelyik szülőhöz olyan mély érzelmi kötődés fűzheti, amely a testvéri szeretetnél is erősebb, ilyen esetben határozhat a bíróság úgy, hogy az egyik testvér vonatkozásában az egyik, míg a másik testvér vonatkozásában a másik szülőt gyakorolja a szülői felügyeleti jogokat. Az a tény, hogy a testvérek eltérő szülő háztartásában nevelkednek a testvéri kötődésüket nem szünteti meg. Ezért a kapcsolattartás rendezése során fontos, hogy a bíróság a kapcsolattartási rendjét úgy határozza meg, hogy a testvérek a folyamatos és időszakos kapcsolattartási időkben mindketten ugyanannál a szülőnél legyenek jelen, így biztosított a gyermekek együttléte, az, hogy szoros, folyamatos kapcsolatban maradhassanak, rendszeresen találkoznak és nem kell elszakadniuk egymástól annak ellenére, hogy más háztartásban nevelkednek.

III. A kapcsolattartás, a kapcsolattartási jog tartalma

A kapcsolattartási jog magában foglalja a gyermek szokásos tartózkodási helyén való személyes találkozást, a meglátogatást, a gyermeknek a szokásos tartózkodási helyéről rendszeresen, meghatározott időtartamra, a visszaadás kötelezettségével történő elvitelét, meghatározott időtartamú külföldre vitelét. Magában foglalja a gyermekkel időszakonként, elsősorban az oktatási szünetek és a többnapos ünnepek időszakában való huzamos együttléte. Kiterjed a kapcsolat személyes találkozás nélküli fenntartására, különösen a levelezésre, a telefonkapcsolatra, illetve az informatikai eszköz útján történő kapcsolattartásra, ajándékozásra és a csomagküldésre.

A kapcsolattartás az új Ptk. értelmében kiterjed a gyermek meghatározott időtartamú külföldre vitelére is, erre a jövőben a szülőt -a kapcsolattartást rendező határozatban- külön feljogosítani nem kell.

A kapcsolattartásnak mind a Csjk.-ban, mind a Gyer.-ben meghatározott tartalma keretjellegű, keretszabályokat rögzít, amelyeket a bíróságnak és a gyámhatóságnak kell tényleges tartalommal kitölteni az adott eset egyedi körülményeit mérlegelve, annak megfelelően, differenciáltan

határozva. A keretszabályozás indoka, hogy az életviszonyok sokfélesége, a családi kapcsolatok átalakulás, családmodellek változás miatt a jogalkotó nem képes egy minden egyedi esetre irányadó kapcsolattartási tartalmat meghatározni.

III/1. Folyamatos kapcsolattartás

Folyamatos kapcsolattartás, a kapcsolattartás visszatérően, rendszeresen ismétlődő módja², ide sorolja a joggyakorlat a rendszeres látogatást, elvitelt és a személyes találkozás nélküli kapcsolattartást.

A folyamatos kapcsolattartás talán legfontosabb formája a gyermek szokásos tartózkodási helyéről történő elvitele, amely a jogosult és a gyermek közötti érzelmi kapcsolat fennállását feltételezi vagy éppen a szülő és a gyermek szorosabb kapcsolatának kialakítására szolgál.

Tartamát sem a Csjk., sem a Gyer. nem szorítja időbeli korlátok, szemben a Gyer. 1974. évi szabályozásával, mely havi 36 órában, majd az 1978. évi módosítás általában 48 órában jelölte meg; ennél a gyermek érdekében többet és kevesebbet is megállapíthatott a gyámhatóság/bíróság.³ A rendszeres elvitel felosztható kéthetenkénti, hetenkénti, sőt hétköznapi találkozásokra is. A kapcsolattartási idő a szülők kérelmétől, munkabeosztásától, lakóhelyük távolságától, a gyermek korától, tanulmányi eredményétől függően alakul. A gyermek érdeke, hogy különféle szülőjével minél többet lehessen együtt, természetesen úgy, hogy a gyakoriság ne váljék zaklatássá.⁴

A bírói gyakorlat a rendszeres elvitel jogát általában kéthetente hétvégén biztosítja, péntek estétől vasárnap estig, amely a felek kérése, az eset egyedi körülményei alapján bővíthető a hétköznapi láthatással. Hétköznapi elvitel melletti folyamatos kapcsolattartás esetén meg kell határozni az elvitel és a visszavitel helyét, idejét. Egész estés elvitel esetén ki kell kötni, hogy a kapcsolattartásra jogosult a tanórák végeztével az oktatási/nevelési intézményből történő elvitel kötelezettsége mellett jogosult a gyermekkel kapcsolatot tartani másnap iskolakezdésig, az oktatási/nevelési intézménybe történő kísérés kötelezettségével.

²Somfai Balázs: Kapcsolattartás, mint a gyermek emberi joga, Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2009., 87. o.

³Somfai Balázs: Kapcsolattartás, mint a gyermek emberi joga, Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2009., 87-88. o.

⁴Somfai Balázs: Kapcsolattartás, mint a gyermek emberi joga, Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2009., 90. o.

A folyamatos kapcsolattartás nemcsak a gyermek rendszeres elvitelével, hanem a gyermek rendszeres látogatásával is megvalósulhat. A rendszeres látogatás célja -a fokozatosság elvének figyelembevételével- az, hogy a gyermek és a kapcsolattartásra jogosult között alakuljon ki olyan bensőséges viszony, ami majd kellő alapul szolgálhat az elvitelhez.

A személyes látogatás az egyéb kapcsolattartási formák mellett, így a rendszeres elvitel mellett is kiköthető akár hetente egy napban a gyermek nevelésének, fejlődésének folyamatos figyelemmel kísérése érdekében.

A rendszeres elvitel és látogatás közötti választási nehézség az esetek többségében 3 éves kor alatti gyermekek esetén merül fel leginkább, sok esetben azért, mert a gyermeket saját háztartásában gondozó szülő tiltakozik a 3 éves kor alatti gyermek rendszeres elvitelétől. Az belátható, hogy a kötődés kialakulása szempontjából ebben az életkorban nagy jelentősége van a gondozó szülő közelségének, a folyamatos, személyes együttlétnek. Nem lehet mereven ragaszkodni ahhoz az állásponthoz, hogy a gyermek egy-két éves koráig csak a gyermek lakóhelyén személyes látogatással, a gyermeket gondozó szülő jelenlétében történhet a kapcsolattartás. Indokolt lehet akkor, amikor a család szétszakadása még a gyermek csecsemő, pár hónapos korában történt és a másik szülő elfogadása, a megszokás még nem alakult ki. Indokolt lehet akkor is, amikor a különélő szülő a család megélhetését huzamos külföldön tartózkodása, külföldi munkavállalása által biztosította, így kevesebb időt tudott tölteni a gyermek fizikai közelségében, kisebb részben vállalt szerepet a gyermek mindennapjaiban, kapcsolatuk kevesebb személyes, szeretetteljes élménnyel gazdagodott, mint a gyermeket otthon gondozó szülőpár.

A kötődés kialakulása nem minden esetben köthető előre meghatározott életkorhoz, előfordulhat, hogy egy a már 3. életévét betöltött gyermeknél sem megfelelő, ezért az elvitellel történő kapcsolattartás alapjait fokozatosan fel kell építeni, a feleknek egy lépésről lépésre bővülő rend kialakítására kell törekedniük. A ragaszkodás fokozatos kialakulását eredményezheti, ha az elvitellel megvalósuló kapcsolattartás előtt van egy köztes, átmeneti idő, például egy éves időtartam, amikor a különélő szülő a gyermeket a lakóhelyén látogatja. Majd ezen idő elteltét követően rendszeres elvitellel is történhet a kapcsolattartás. A végrehajtás megkönnyítése, illetve a felek közötti viták elkerülése érdekében napra pontosan, dátumszerűen kell meghatározni azt az időintervallumot, ami

alatt a rendszeres látogatással zajlik a kapcsolattartás, majd napra pontosan, szintén dátumszeren meg kell jelölni rendszeres elvitel kezdetét.

Azt, hogy a felek életében, egyéni helyzetükben a folyamatos kapcsolattartás rendszeres elvitellel, vagy látogatással valósuljon meg, egyéni életkörülményeik döntenek el. A bíróságnak, gyámhatóságnak döntése során a szülők, a család egyéni helyzetére, a gyermek és a különélő szülő közötti kapcsolatra kell figyelemmel lennie, végső soron fel kell ismernie, hogy milyen döntést kíván a gyermek érdeke.

A világháló, közösségi terek, közösségi portálok kialakulása miatt napjainkban egyre nagyobb szerepet fog betölteni a folyamatos kapcsolattartás keretében gyakorolt telefonkapcsolat, levelezés, informatikai eszközzel megvalósuló kapcsolat. Ami már nem korlátozódik az előfizetéses vonalon, mobiltelefonon zajló telefonbeszélgetésekre, a technika előrehaladtával számtalan formát ölthet; videotelefonálni lehet skype, viber elérhetőséggel, levelezések bonyolíthatók le közösségi oldalak üzenetküldő alkalmazásainak felhasználásával. A telefonbeszélgetések háttérbe szorítása arra vezethető vissza, hogy az interneten, a képet és hangot egyidejűleg közvetítő videobeszélgetés élmény-, ingergazdagabb kapcsolatteremtést eredményez, hozzájárul az érzelmi kapcsolatok mélyebb ápolásához, a különélő szülő gyakorlatilag a gyermek életének, mindennapjainak részesévé válik. Ezért, valamint a költséghatékonyasága, a kapcsolatfelvétel országhatároktól, kontinensektől való függetlensége miatt a közösségi háló nyújtotta lehetőségek válnak a szabályozás tárgyává.

A jogszabály a folyamatos kapcsolattartás ezen, változó és bővülő formáihoz, az internet térhódítása, újabb és újabb technikai alkalmazások megjelenése miatt igazodni nem tud, ezért a kapcsolattartást rendező hatóság feladata, hogy akár pontosan nevesítve határozza meg azt az informatikai alkalmazást, amely a felek igényeihez, lehetőségeihez, egyéni körülményeihez mérten a leghatékonyabban szolgálja a kapcsolattartást. A beszélgetések időbeli korlátok közé szorítása fontos, kiszámíthatósága által a gyermek és a gondozó szülő mindennapi rutinjává válik, így akadályozva meg azt, hogy a kapcsolattartásra jogosult a kapcsolattartást parttalanul, zaklatásszerűen, túlzott, indokolatlan mértékben a gyermek mindennapjaiba avatkozva gyakorolja. Ennek a bíróság és a gyámhatóság a mindennapos skype- beszélgetések konkrét, óránkénti, pontos, időszerű megjelölésével tud eleget tenni. Ugyanakkor azt be kell látni, hogy fiatalabb gyermek -

három, de még az öt éves- sem bír megülni hosszabb ideig egy helyen, alkalmanként a folyamatos mozgásra, játékra van igénye. Továbbá, ha a kapcsolattartásra jogosult a gyermek érdeklődését rövidebb ideig tudja fenntartani, vagy munkájából adódóan elfoglalt és emiatt a kapcsolattartás időtartamát teljes mértékben kitölteni nem tudják, úgy a kapcsolattartás rövidebb időre is korlátozódhat. A teljes idő kitöltése a gyermektől nem kényszeríthető ki, az a gyermektől nem elvárható; a kapcsolattartási idő felhasználása a gyermek igényeihez és nem a szülő igényeihez kell, hogy igazodjon. Mi várható el mégis a szülőktől?! Az esetek többségében ugyanis, ha a gyermek nem akar skype-olni, a jogosult rögtön a gondozó szülőt teszi felelőssé és a kapcsolattartás akadályozása miatt végrehajtási eljárását kezdeményez.⁵ Meddig terjed a gondozó szülő felelőssége? Álláspontom szerint a gondozó szülő felel azért, hogy a kapcsolat objektív feltételeit biztosítsa, így egy ahhoz szükséges készüléket, informatikai eszközt, a készülék üzemképességét, működőképességét, az internet elérhetőséget, az alkalmazás elindítását és a gyermek jelenlétét a kapcsolattartási idő kezdetén. Arra már a gondozó szülő nem köteles, hogy a gyermeket a képernyő előtti marasztalásra „kényszerítse”, akkor, ha a gyermeket nem köti le a beszélgetés és nem akar tovább a készülék kamerája előtt ülni. Ugyanakkor arra sem köteles, hogy ilyenkor olyan informatikai megoldást találjon, amellyel a gyermeket a lakásban történő helyváltoztatásai alkalmával követni tudja és ezáltal a kapcsolattartásra jogosult kamerán keresztül láthatja, hogy a gyermek éppen adott pillanatban mit játszik, mikor, honnan-hová szalad. Továbbá az sem várható el a gondozó szülőtől, fiatalabb gyermekek esetén főként, hogy helyszíntől, napszaktól és tevékenységtől függetlenül folyamatos felügyelet nélkül hagyja, így még a skype, illetve egyéb videobeszélgetések során sem hagyhatók felügyelet nélkül. Ezeket a körülményeket álláspontom szerint a gyámhatóságnak vizsgálni kell, ha emiatt vita alakul ki a felek között a kapcsolattartás végrehajtása során és nem elegendő csupán az egyik fél álláspontját valónak elfogadni, szükség esetén bizonyítást kell lefolytatni, akár a gyermek szakértő útján történő meghallgatásával.

A levelezés szabályok közé szorítása azért különösen nehéz feladata, mert már nem a postai úton, írott levél felhasználásával történik, hanem az interneten, elektronikus üzenet küldésével. Egy nyilván írni és olvasni nem tudó gyermek esetén ez a kapcsolattartási forma szóba sem jöhet, viszont egy iskolás korú gyermeknél, aki már saját okostelefonnal is rendelkezik, a szabályozás

⁵Azzal, hogy a kapcsolattartás pótlására 2014. március 15. óta nincs lehetőség, akkor, ha a kapcsolattartás a kötelezett miatt maradt el (lásd.: 29-30. oldal).

nehézsége pedig abban áll, hogy nem tiltható meg neki, hogy e-mailt, viber vagy messenger üzenetet küldjön a kapcsolattartásra jogosult szülőjének és beszámoljon életének egy fontos eseményéről, vagy csak érdeklődjön a szülője iránt.

A Gyer. a folyamatos kapcsolattartás személyes találkozás nélküli formájaként nevesíti a csomagküldést és az ajándékozást. A különélő szülő által adott ajándék a gyermek akarata ellenére, az őt gondozó, szülői felügyeletet gyakorló szülő által nem utasítható vissza. A gyermeknek szánt ajándék átadását megakadályozó szülői magatartás a kapcsolattartáshoz fűződő gyermeki jogsérelem mellett a gyermeknek vagyoni hátrányt is okoz.⁶

III/2. Időszakos kapcsolattartás

Az *időszakos kapcsolattartás* magában foglalja a gyermekkel a tanítási szünetek és a többnapos ünnepek időszakában való huzamos együttlétet, a külföldre vitel lehetőségével vagy annak a gyermek érdekében való kizárásával.

Idejére, mértékére vonatkozó kötelező, minimumrendelkezést a jogszabályok nem tartalmaznak, iskolai, óvodai szünetek fele részében, nyári szünetben általában egy hónapos időtartamban kötik ki a folyamatos kapcsolattartás mellett. Fontos hangsúlyozni, hogy amennyiben az időszakos kapcsolattartás során a szünidőket a bíróság/gyámhatóság vagy a felek egyenlő arányban osztják meg egymás között akkor ezen meghatározott és megosztott teljes időtartam alatt folyamatos kapcsolattartásnak nincs helye.⁷ A szünidő megosztása mellett, párhuzamosan két jogcímen folyó kapcsolattartás jelentős hátrányt okozhat a gondozó szülő -gyermek családi élete vonatkozásában.⁸

A Gyer. 2007. január 1-jei módosítása előtt az a gyámhatósági gyakorlat érvényesült az időszakos kapcsolattartás végrehajtása során, hogy a nyári, őszi, téli vagy tavaszi szünetekben az időszakos kapcsolattartásra meghatározott időtartam elteltét követő naptól a folyamatos kapcsolattartást biztosították. Tehát amikor a jogosult az átlagosan egyhetes őszi, téli és tavaszi szünetek felét, a 10 hétig tartó nyári szünetben 4 hét időtartamot töltött a gyermekkel időszakos kapcsolattartás címén,

⁶ Szerk.: dr. Kőrös András: A családjog kézikönyve, Budapest, HVG -ORAC Lap -és Könyvkiadó Kft., 2007., 762. o.

⁷ Somfai Balázs: Kapcsolattartás, mint a gyermek emberi joga, Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2009., 93. o.

⁸ Somfai Balázs: Kapcsolattartás, mint a gyermek emberi joga, Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2009., 94. o.

akkor a nyári szünetben 4. hét után, az évközi szünetekben 3,5 nap után a folyamatos kapcsolattartás rendje érvényesült. Ennek a gyakorlati következménye az volt, hogy az évközi szünetekben 3,5 nap eltelté után 1 napot töltött a saját háztartásában, majd a hétvégét -ami egyébként a folyamatos kapcsolattartás esetén a jogosultat illetné meg- ismét a különélő szülőnél töltötte, ezáltal a gondozó szülő gyakorlatilag az évközi szünetekben hasznos időt a gyermekével tölteni nem tudott. Ugyanez igaz a nyári szünetre is, mert a gondozó szülőt nem illette meg akkora huzamos együttlét a nyári szünidő alatt, mint a különélő szülőt, hiszen az időszakos kapcsolattartás után rögtön a folyamatos vette kezdetét, neki nem járt meg egybefüggő, huzamos együttlét. A gondozó szülőre csak a hétköznapok terhe hárult és a gyermekkel való megfelelő mértékű és a gyermeki érdekekhez, igényekhez is igazodó gondtalan együttlétet nélkülöznie kellene. A gyakorlat helytelen volt és a gyermeket gondozó (kapcsolattartásra kötelezett) szülő érdekét is súlyosan sértette, ezt az eljárást a Gyer. módosítása továbbiakban kizárta.

Logikus továbbra is, hogy időszakos kapcsolattartás alatt nincsen folyamatos kapcsolattartás, tehát a jogosult a gyermekkel eltöltött időszakos kapcsolattartás alatt nem kérheti az ezen időszakra esett folyamatos kapcsolattartás pótlását. Kiterjesztően rendelkezik a jogszabály azzal, hogy nincs helye folyamatos kapcsolattartásnak a gyermeket gondozó szülőt megillető, a gyermekkel folyamatosan együtt tölthető időtartam alatt, amelynek mértéke a kapcsolattartásra jogosultat a kapcsolattartást rendező egyezség, illetve a kapcsolattartás engedélyezése tárgyában hozott határozat szerint megillető időszakos kapcsolattartás időtartamát nem haladhatja meg. Ha a kapcsolattartást rendező egyezség, illetve a kapcsolattartás engedélyezése tárgyában hozott határozat nem rendelkezik a kapcsolattartásra jogosultat megillető időszakos kapcsolattartás időtartamáról, akkor a két hetet nem haladhatja meg.

Ezzel a módosítással a jogalkotó tulajdonképpen kimondja, hogy a gyermeket gondozó szülőt a tanítási szünetekben, többnapos ünnepekkor ugyanolyan mértékű folyamatos együttlét illeti meg a gyermekkel, mint a kapcsolattartásra jogosultat.

A Gyer. módosítása óta a jogalkotó szándéka egyértelművé vált, és a gyakorlat megváltozása érdekében minduntalan hangsúlyozni szükséges, hogy nincs helye folyamatos kapcsolattartásnak arra az -időszakos kapcsolattartással megegyező- időtartamra, amikor a gondozó szülő van a

gyermekével, ez az ő zavartalan együttlétüket biztosítja a szünidő alatt, ugyanolyan mértékben, mint ahogy a különélő szülő és a gyermek számára biztosítja. Ha a felek egyezsége/hatóság határozata nem rendelkezik az időszakos kapcsolattartásról, vagy az kevesebb, mint két hét, akkor pedig két hét a zavartalan együttlét illeti meg a gondozó szülőt.

A tanítási szünetek, többnapos ünnepek, fele-fele arányban való megosztása esetén a gyámhatóságnak/bíróságnak csak az időszakos kapcsolattartásról kell döntenie, folyamatosról nem.

Amennyiben a szünethez képest kevesebb az időszakos kapcsolattartás aránya ezekben az időszakokban, mint 50% (de több, mint két hét), akkor az időszakos és a folyamatos kapcsolattartás egymás mellett érvényesül, mert a kapcsolattartásra jogosult a szünet arányosan rá eső részében időszakos kapcsolatot tart, majd ennek az időtartamnak megfelelő időben a gondozó szülő is együtt van a gyermekkel, a két időtartam különbözeteként a szünetből fennmaradó időben pedig a folyamatos kapcsolattartás rendje érvényesül. Egy 10 hetes nyári szünetben, ha 3 hétben jelölték meg az időszakos nyári kapcsolattartás idejét, akkor 3 hetet tölt a jogosult a gyermekkel időszakos kapcsolattartás címén, további három hét együttlét illeti meg a gondozó szülőt, az összesen hat hét után fennmaradó további négy hét szüneti időben a folyamatos kapcsolattartást kell biztosítani.

A tanév, ezen belül a tanítási év rendjét, a tanév szervezésével kapcsolatos feladatokat, így különösen a tanév kezdő és befejező napját, azt az időszakot, amelynek keretében az iskolai nevelés és oktatás folyik, a tanítási szünetek szervezésének időszakát és időtartamát az oktatásért felelős miniszter külön rendeletben határozza meg. A 2016/2017. tanév rendjét a 12/2016. (VI.27.) EMMI rendelet szabályozza, a rendelet értelmében a szünet kiterjed a rendeletben megjelölt időpontok közötti, ünnepnapnak nem minősülő hétfői napokra is, a szünet előtti utolsó és a szünet utáni első tanítási nap által meghatározott keretben. A helyes értelmezés szerint az oktatási szünet a szünetet közvetlenül megelőző tanítási nap és a szünetet követő tanítási nap közötti időtartamot öleli fel és abba a hétfőbe is beletartozik, tehát az a tanítási szünet része, így azon a hétfőn nincs folyamatos kapcsolattartás. Amennyiben ez a hétfő ünnepnap, akkor a többnapos ünnepekre meghatározott kapcsolattartás irányadó.

III/3. Felügyelt kapcsolattartás

A *felügyelt kapcsolattartás* esetén a gyermek és a kapcsolattartásra jogosult találkozására a - szakmai programja alapján kapcsolattartási ügyeletet biztosító -család- és gyermekjóléti központ kapcsolattartási ügyeletén, vagy más, kapcsolattartással összefüggő tevékenységet nyújtó szolgáltató által biztosított helyszínen kerül sor. A találkozásra, együttlétre alkalmas semleges helyszínt a gyermek lakóhelye szerint illetékes gyermekjóléti központ, vagy gyermekjóléti szolgálat biztosítja a gyermek és a kapcsolattartásra jogosult szülő vagy más kapcsolattartásra jogosult személy számára.

A titkos menedékházban, a kapcsolati erőszak áldozatait fogadó krízisközpontban és az emberkereskedelem áldozatait fogadó átmeneti szálláson élő szülő gyermekére -amennyiben a külön élő szülő kapcsolattartásra jogosult- a kapcsolattartás helyszíne nem lehet a titkos menedékház, krízisközpont és átmeneti szállás.

A család- és gyermekjóléti központ a nevelőszülői hálózat működtetőjével, a gyermekotthonnal kötött külön megállapodás alapján a szolgáltatást a nevelőszülőnél, a gyermekotthonban elhelyezett gyermek és a kapcsolattartásra jogosult vér szerinti szülő vagy más kapcsolattartásra jogosult személy között is biztosíthatja.

A felügyelt kapcsolattartásra nemcsak a bíróság, gyámhatóság döntése alapján kerülhet sor, maguk a szülők is fordulhatnak a gyermekjóléti központhoz. Nem feltétel, hogy a szülők között konfliktus álljon fenn a kapcsolattartás gyakorlása tekintetében, kérhetik a gyermekjóléti központ segítségét olyan esetekben is, amikor a távolság miatt van szüksége semleges hely biztosítására egy rövid, átmeneti ideig, illetve, ha a szülők közötti konfliktus miatt nem működik a kapcsolattartás, közösen kérhetik a közvetítést. A felek hatósági eljárást mellőző kezdeményezése esetén gyermekvédelmi közvetítést az a személy végezhet, aki a szociális továbbképzések rendszerében minősített konfliktuskezelő vagy mediációs programon képzésben részesült, illetve az ilyen program tréneré. A minősített programon képzésben részesültnek kell tekinteni azt a személyt is, akiről a programot minősítő személy, illetve szervezet igazolja, hogy minősített programon szerzett tanúsítványt.

A kapcsolattartási ügyeletek feladata -amellett, hogy semleges helyet biztosítanak a találkozásra- 3 szinten jelentkezik, mert konfliktuskezelő, segítő szolgáltatást, gyermekvédelmi közvetítést és kapcsolatügyi szolgáltatást is nyújt, utóbbi már speciális végzettséggel rendelkező szakember által nyújtott szakmai szolgáltatás.

A felügyelt kapcsolattartás célja, hogy a gyermekben kialakult traumát feloldja, annak érdekében, hogy a különélő szülővel a kapcsolata regenerálódjon, újrainduljon, a gyermek számára megfelelő módon történjen a kapcsolattartás. Célja, hogy semleges helyet biztosítson, megfelelő szakmai háttérrel, tapasztalatokkal rendelkező munkatársak jelenlétével, támogatásával. A felügyelt kapcsolattartás képessé teszi a gyermeket nevelő és a kapcsolattartásra jogosult szülőt az együttműködésre a gyermek egészséges fejlődése érdekében. A fokozatosság elvét betartva a feleket motiválja arra, hogy a kapcsolattartás folyamatában belső igényükké váljon, hogy intézményi, mesterséges, ellenőrzött környezetet természetes lakókörnyezet és közeg váltsa fel.

A kapcsolattartási ügyelet megfelelő működéséhez szükséges egy jól felszerelt, a gyermekek széles korosztálya részére berendezett játékszoba, ezen kívül szükséges egy szülői várószoba, illetve egy olyan elkülönített helység, ahol az egyéni beszélgetések, mediációs tárgyalások lebonyolítására lehetőség nyílik. A kapcsolattartási ügyelet eszközéül szolgálhat a közös játék, amely a gyermek számára kellemes élményt nyújt. Fontos, hogy a játszósobában olyan játékok kerüljenek elhelyezésre, amelyek az együtt-játszást igénylik. A játszósoba kialakításánál arra is törekedni kell, hogy adjon lehetőséget pozitív és negatív érzelmek kifejezésére, a gyermek ügyességének bemutatására, fantáziájának megvalósítására, így a játékon keresztül kommunikálni tud a kapcsolattartó szülővel. A szülőnek pedig alkalmuk nyílik közös alkotásokban, sikerekben vagy kudarcokban részt venni, információkat kaphat arról, hogy alakul, hogyan fejlődik, hol tart a kapcsolatok.

A felügyelt kapcsolattartás ellenőrzött és segített lehet. Az ellenőrzött kapcsolattartás a leghigorúbb forma, amelyre kizárólag a bíróság, illetve a gyámhatóság ilyen jellegű döntése alapján kerülhet sor, a leghigorúbb szülő-gyermek kapcsolattartási forma, amelynek lebonyolításakor szakember folyamatosan jelen van, aki a gyermekkel és a kapcsolattartó szülővel folyamatosan a szobában tartózkodik, a gondozó szülő pedig elhagyja az épületet és a kapcsolattartás végére

visszajön a gyermekért. A felügyelt kapcsolattartás eredményeként -a felügyelt kapcsolattartást biztosító szolgáltató javaslatára- a felügyelt kapcsolattartás helyszínén megvalósulhat a szakember jelenléte nélküli találkozás a gyermek és a kapcsolattartásra jogosult között, kivéve, ha ezt a lehetőséget a gyámhivatal, bíróság döntése kizárta. Az ellenőrzött kapcsolattartás tehát mindaddig ezen a szinten marad, amíg az elrendelő szerv erről másképp nem rendelkezik.

Az ellenőrzött kapcsolattartásnál enyhébb, rugalmasabb a segített kapcsolattartás, amely kezdetben szintén a kapcsolattartási ügyelet szobájában, a gyermekkel, a kapcsolattartó szülővel és szakember folyamatos jelentéssel kezdődik. Azonban lehetőséget nyújt arra, hogy a kapcsolattartó szülő a gyermeket átvegye az ügyeleten, kivigye a városba az ügyelet teljes időtartamára, vagy akár egész napra és eközben a kapcsolattartó szülő saját lakásán is tartózkodhat a gyermekével. Majd egy nyilvános helyen adja át a gondozó szülőnek, azzal, hogy másnap mindketten beszámolnak az ügyelet szakemberének a tapasztalataikról. A segített kapcsolattartás arról a szintről indul, ami a gyermek igényeinek, érdekeinek legjobban megfelel, s amit a szülők a mediációs ülésen a mediátorok segítségével meghatároznak.

A család- és gyermekjóléti központ hivatalból tájékoztatja a gyámhatóságot a felügyelt kapcsolattartás elmaradása esetén öt napon belül; megvalósulásáról, az ott történekről, a szülő vagy más kapcsolattartásra jogosult személy és a gyermek kapcsolatának alakulásáról, a felügyelet fenntartásának szükségességéről felkérésre, vagy felülvizsgálatára vonatkozó javaslatáról.

A gyámhivatal a felügyelt kapcsolattartást biztosító szolgáltató javaslatára felülvizsgálja a felügyelt kapcsolattartást. A felülvizsgálat során dönt a gyermek érdekében a kapcsolattartás elvitel vagy meglátogatás formájában való gyakorlásáról, a kapcsolattartás korlátozásáról, megvonásáról, vagy a felügyelt kapcsolattartás fenntartásáról.

IV. Döntés a kapcsolattartásról

IV/1. Hatáskör megoszlása a bíróság és a gyámhatóság között

A hatáskör meghatározása előtt azt szükséges leszögezni, hogy a Csjk. nem használja a gyermekelhelyezés terminológiát, a szülői felügyeleti jog gyakorlása felel meg a korábbi gyermekelhelyezés kifejezésnek és az ehhez kapcsolódó jogoknak és kötelezettségeknek. A gyermekelhelyezésről a Csjk. akkor beszél, amikor a kiskorúra vonatkozó szülői felügyeleti jog gyakorlására egyik szülő sem képes, illetve nem alkalmas, de van olyan személy, aki vállalja és helyettesítő gondozást, nevelést tud biztosítani a gyermeknek. Ezért kellő figyelmet kell fordítani a Csjt. hatályban léte alatt kialakított gyakorlat átvétele és jelenlegi szabályozáshoz igazítása -így a kapcsolattartás rendezése során irányadó hatásköri szabályok meghatározása- során arra, hogy ahol a korábbi kommentárok, eseti döntések gyermekelhelyezést említenek, az ma már a szülői felügyelet gyakorlásának a rendezését jelenti és egy esetben maradt meg a korábbi terminus technicus.

A Csjk. szerint ha házassági vagy a szülői felügyelet rendezése iránti per nincs folyamatban, a kapcsolattartásról a szülők megegyezésének hiányában a gyámhatóság dönt. A Csjk. a Csjt.-hez hasonlóan általánosan, elsősorban a gyámhatóság nevesítésével határozza meg a két szerv közötti hatáskör alakulását a kapcsolattartási döntésekben, a bírósági hatáskör-telepítés a meghatározás által kivételnek tekinthető. E az általános és egyszerűnek látszó definíció az alábbiak szerint részletezhető és konkretizálható.

A bíróság hagyja jóvá a szülők megállapodását a kapcsolattartás tekintetében, ha a házasság felbontását egyező akaratnyilvánítással kérik, illetőleg ha a házassági bontóperben vagy a szülői felügyeleti jog rendezésére irányuló perben erről megegyeztek. A bíróság hatáskörébe tartozik az ilyen perben kötött egyezség két éven belüli módosítása.

Egyezség hiányában a bíróság dönt a kapcsolattartásról házasság felbontására irányuló, illetőleg szülői felügyeleti jog rendezése iránti perben. Ennek legfőbb indoka, hogy a per során a bíróság jut a birtokába mindazoknak az ismereteknek, amelyek a kapcsolattartás szabályozásához alapul

szolgálhatnak. Ha a kapcsolattartás kérdésében a bíróság döntött, a kapcsolattartás megváltoztatását a határozat jogerőre emelkedésétől számított két éven belül a bíróságtól kell kérni.

Dönthet a bíróság a szülő és gyermek kapcsolattartásáról a szülői felügyeletet megszüntető per során, de csak kivételesen indokolt esetben.

A bíróság dönt a kapcsolattartásról, illetőleg a szülők megállapodását jóváhagyja a szülői felügyeleti jog gyakorlásának megváltoztatása iránti perben.

Ha a szülői felügyeleti gyakorlásának rendezése során a kapcsolattartásról a bíróság már döntött és utóbb a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése válik szükségessé, vagy ha eleve a gyermeket harmadik személynél helyezte el és utóbb indul per a gyermek harmadik személynél történő elhelyezésének megváltoztatása iránt, határoz a bíróság a gyermek és a különélő szülők kapcsolattartásáról. Erről ugyan sem a Csjk., sem a Gyer. nem tartalmaz közvetlen rendelkezést, azonban abból kiindulva, hogy a házassági bontóper és a szülői felügyeleti jog rendezése iránti per során rendelkezésre álló ismeretek alapozzák meg a bírói hatáskört, arra a következtetésre kell jutni, hogy a szülői felügyeleti jog gyakorlásának megváltoztatása esetén ugyanez indokolja azt, hogy a döntésre szintén a bíróságnak legyen jogköre.

A hivatalbóli döntés a kapcsolattartás szabályozására nem terjed ki, függetlenül attól, hogy a szülők és a gyermek(ek) közötti kapcsolattartás kérdése szorosan összefügg a szülői felügyeleti jog rendezésével, a bíróság döntését megegyezés hiányában, a szülőknek kifejezetten kérni kell. Amennyiben azonban a szülők a bíróságtól várják a kapcsolattartás mikénti eldöntését, a bíróságot a felek kérelme a kapcsolattartás részletszabályainak meghatározása során nem köti.

A gyámhatóság kizárólag abban az esetben jár el, ha a szülők a kapcsolattartás szabályozása érdekében kérelmet terjesztettek elő és közöttük nincs bontóperi vagy szülői felügyeleti jog rendezése iránti per folyamatban.

Továbbá a gyámhatóság a szülők megállapodását jóváhagyja, vagy kérelmükre dönt a kapcsolattartás kérdésében, ha a házasság felbontására vagy a szülői felügyelet rendezésére irányuló per befejezése óta két év már eltelt.

A gyámhatóság rendelkezik hatáskörrel a kapcsolattartás rendezésére akkor is, ha a szülők a szülői felügyeleti jog rendezése iránti perben egyezségek kötöttek a gyermek feletti szülői felügyeleti jog gyakorlása tekintetében, azonban a kapcsolattartás szabályozását nem kérték, mert a szülői felügyeleti jogot biztosító szülő azt a különélő szülő számára korlátlanul lehetővé tette. Ha utóbb a kapcsolattartás gyakorlása problémássá válik, és szükséges annak egy meghatározott rendszerű szorítása, a felek a gyámhatóságtól kérhetik a kapcsolattartás szabályozását, függetlenül attól, hogy eltelt-e két év a bírósági egyezség megkötésétől vagy sem.

Kizárólag a gyámhatóság dönt a szülőkön kívül más kapcsolattartásra jogosultak kérelme tárgyában, akár van a szülők között bontóper vagy szülői felügyelet rendezése iránti per, akár nincs.

A gyámhatóság dönt a vér szerinti szülő és a családba fogadott gyermek kapcsolatáról. Gyámhatósági hatáskörbe tartozik a szülők és a gyám közötti kapcsolattartási vita rendezése.

A bírósággal azonos jogkört gyakorolva rendezheti a kapcsolattartást a gyámhatóság, ha a felek között nem volt egyáltalán házassági vagy szülői felügyeleti jog rendezése iránti per és az életközösség megszűnése után a szülők között a szülői felügyeleti jog gyakorlásában vita nincs, azonban a kapcsolattartás kérdésében igen, úgy a kapcsolattartást a gyámhatóság szabályozza. Döntése előtt tisztáznia kell, hogy a gyermek felett melyik szülő gyakorolja a szülői felügyeleti jogot és hogy a különélő szülő jogosult-e a kapcsolattartásra.

IV/2. A felek egyezsége a bíróság előtt

A bíróság minden esetben megkísérli a kapcsolattartás egyezséggel való rendezését, az egyezség létrehozása érdekében meghallgatja a feleket és szükség esetén az ítézőképessége birtokában lévő gyermeket.

Meg kell értetni mindkét szülővel, hogy a kapcsolattartás egyezséggel történő rendezése a házasság/életközösség megszűnésétől rendszerint lelkileg megviselt gyermekük megnyugvását, az új körülményekbe való beilleszkedést segíti elő.⁹

A felek megállapodását a gyermekkel való kapcsolattartás formáit és mértékét illetően bármiben megállapodhatnak, ha az megfelel a gyermek érdekének és annak a célnak, hogy a kapcsolattartásra jogosult és a gyermek közötti bensőséges családi kapcsolat fennmaradjon.

A gyermek életkorától, a jogosult szülő és a gyermek közti földrajzi távolságtól függően, a kapcsolattartás tartama és gyakorisága változó lehet. Az egy lakásban vagy egymáshoz közel élő szülők óvodás vagy alsó tagozatos iskolás gyermekeik érdekében könnyen megállapodhatnak abban, hogy a hét meghatározott napjaiban az egyik szülő, a többi napokon a másik szülő viszi saját otthonába vagy lakrészébe a gyermekét.¹⁰

A bírói gyakorlat a váltott elhelyezést a Csjt. hatályban léte alatt is alkalmazta, külön erre utaló jogszabályi rendelkezés hiányában. A Csjk. a váltott elhelyezést, váltott gondviselést maga sem nevesíti külön, az azonban kétségtelen, hogy a váltott elhelyezés nem azonos a Csjk. által bevezetett új intézménnyel, a szülői felügyeleti jogok megosztásáról szóló megállapodással. A szülői felügyelet megosztott gyakorlása esetén a szülők meghatározzák, hogy a szülői felügyelettel kapcsolatos jogok és kötelezettségek közül ki melyiket gyakorolja. Míg a váltott elhelyezés tulajdonképpen egy „kapcsolattartási forma”, a gyermek egyenlő arányú időtöltése mindkét szülőnél, így bizonyos ideig az egyik szülő háztartásában él (pl.: heti váltás) és akkor ezen szülő gyakorolja a a nevelésével és gondozásával kapcsolatos, vagy akár a teljeskörű szülői felügyeleti jogokat, bizonyos ideig pedig a másik szülőnél és akkor az a szülő látja el a szülői felügyeletet. Ily módon a váltott elhelyezés együtt jár a szülői felügyeleti jogok megosztásával, hiszen a gyermek gondozásáról, neveléséről, akár törvényes képviseléről is abban az időben az a szülő gondoskodik akinél éppen a gyermek tartózkodik. Mégis a váltott elhelyezést meg kell különböztetni a szülői felügyeleti jogok Csjk. 165. § (1) bekezdése szerinti megosztásától. A váltott elhelyezés elrendelhető akkor is, ha a szülői felügyeletet a szülők egyike gyakorolja, továbbá akkor is, ha a szülői felügyelet megosztott vagy közös. A váltott elhelyezés tehát nem feltételezi a közös szülői

⁹ Somfai Balázs: Kapcsolattartás, mint a gyermek emberi joga, Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2009., 97. o.

¹⁰ Somfai Balázs: Kapcsolattartás, mint a gyermek emberi joga, Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2009., 97. o.

felügyeletet, hiszen közös szülői felügyelet esetén főszabály szerint a kapcsolattartást sem kell szabályozni, csak a gyermek lakóhelyét kell meghatározni. Ha a szülők váltott elhelyezést jelentő közös szülői felügyeletben állapodnak meg, akkor kivételt kell tenni és a kapcsolattartást rendezni kell, ezért mondható, hogy a váltott elhelyezés tulajdonképpen a kapcsolattartás szabályozásának egy formája. A váltott elhelyezésnél a feleknek pontosan meg kell határozniuk, hogy mely időközönként változik a gyermek tartózkodási helye, mely heteket, illetve a hét mely napjait tölti az egyik és mely napokat a másik szülőnél. A váltott elhelyezés nem akadályozza annak, hogy a gyermek lakóhelyéül mindkét szülő lakóhelyét jelöljék meg. Mint minden esetben, a bíróságnak a váltott elhelyezésre irányuló egyezség megkötése előtt is fel kell tárnia a felek élethelyzetét, meg kell győződnie az egyezségkötési és együttműködési szándékuk valóságosságáról és arról, hogy a feleket ténylegesen a gyermekük érdeke vezeti. A szülők felelőssége, hogy biztosítsák a gyermekük kiegyensúlyozott életvitelét; a gyermeknek életkori szükségleteiből fakadóan állandóságra, rendszerességre van szüksége, amennyiben ezt a váltott elhelyezés nem tudja biztosítani, akkor az nem a gyermek érdekét szolgálja. Körültekintően kell vizsgálni, hogy a felek ténylegesen a gyermek érdekét képviselik, vagy önös érdekeiket, mert „nem akarják átengedni” a gyermeket a másik szülőnek.

A gyermek rendszeres iskolaváltásra „kényszerítése”, a földrajzi távolság, felső tagozatos, középiskolai tanulmányi kötelezettség miatti elfoglaltság már akadályozhatja a váltott elhelyezést. A középiskolásoknál különös gondot kell fordítani arra, ha a gyermek kollégiumi ellátásban részesül, nem minden esetben az a gyermek érdeke, ha a kollégiumból minden hétvégén máshová kellene „hazatérnie”, ezt a szülőknek mérlegelni kell és a gyermek érdekét szolgáló, olyan megoldást kell találniuk, ami megnyugtató és elfogadható a kapcsolattartásra jogosult és kötelezett számára is. Ha a szülők együttműködőek, hajlamosak a konszenzusra, egyezséget akarnak kötni, csak a részletszabályokban, illetve a rendezés módjában nem tudnak közös nevezőre jutni, akkor a bíróságnak segítenie kell a feleket a megállapodásban. Ilyenkor segíthet, ha gyermeket a bíróság meghallgatja, természetesen itt általában már 14 év feletti gyermekekről van szó, akiknél megindult a közvetlen környezetüktől történő leválás folyamata és akik rendelkeznek azzal az ítélő és mérlegelő képességgel, hogy megértik a helyzet súlyát, tisztában vannak a kapcsolattartás rendezésének saját életükre gyakorolt hatásával és a következményeket fel is tudják mérni. Önálló, befolyásmentes véleményt tudnak kialakítani és véleményüket a független bíróság előtt is meg

tudják fogalmazni. Általános tapasztalat, hogy a felnőttek távollétében a gyermek sokkal őszintébb, felszabadultabb, és kevésbé szorongó, mint a jelenlétükben. A hangsúly a független bíróságon van, a szülők elvárásaitól, nyomásától független közegben szabadabban juttatják kifejezésre a saját -és nem a szülők- akaratát, kívánalmát és nem utolsó sorban elvárásaikat. Ezáltal a bíróság előtt is ismertté válnak a gyermek jövőbeni tervei, az iskolán kívüli elfoglaltságból eredő kötelezettségei, elfoglaltsága, életvitele. Továbbá a szülők számára is nyújthat olyan információt, amelyet korábban nem tudtak, nem gondoltak vagy elsiklottak felette és amelyhez mérten megállapodásukat alakítani tudják. Ezek a szempontok pedig az egyezség jóváhagyása során döntőek, egyrészt azért, mert a bíróság nem hagyhat jóvá olyan egyezséget, amely ellen a gyermek tiltakozik, vagy amely nem szolgálja a gyermek érdekét.

Az egyezségben rögzíteni kell a folyamatos, az időszakos, a felügyelt kapcsolattartás gyakoriságát, időtartamát; a gyermek, valamint személyes okmányai, ruházata és a kapcsolattartás során szükséges egyéb tárgyai átadásának és visszaadásának helyét, idejét, módját. Ha felmerül meg kell nevezni az átadás -átvételben közreműködő személyt, meg kell állapodni a kapcsolattartást akadályozó körülményekről való kölcsönös tájékoztatási kötelezettségről, az elmaradt kapcsolattartás pótlásának rendjéről, a kapcsolat személyes találkozás nélküli fenntartásának módjáról, szükség esetén gyakoriságáról és időtartamáról, valamint a gyermek elvitelével felmerülő kiadások viseléséről, külön rögzítve, ha a kiadások részben vagy egészben a kapcsolattartásra kötelezettet terhelik.

A bíróságnak meg kell győződnie a felek közötti valós együttműködési készségről, minden olyan körülményt, ami a feleket az egyezségkötésre vezette, vagy a megállapodás megkötése során jelentőséggel bírt a tárgyalásról készített jegyzőkönyvbe kell foglalni és törekedni kell arra, hogy a szülők között ne csupán egy tartalmatlan keret-megállapodás szülessen, hanem egy a mindennapokban alkalmazható és végre is hajtható egyezség.

A zökkenőmentes kapcsolattartást az olyan egyezségek képesek biztosítani, amelyek megfelelően részletesek, ezáltal pontos iránymutatást adnak a kapcsolattartásra kötelezettnek és a jogosultnak, a kapcsolattartás végrehajtását pedig megkönnyítik.

Felmerül a kérdés, hogy minden esetben meg kell állapodnia a feleknek egy részletekbe menő, pontosan szabályozott, meghatározott kapcsolattartási rendben, vagy megállapodhatnak a korlátlan kapcsolattartásban is?!

Semmi akadálya annak, hogy a gyermeket nevelő szülő a különélő szülő számára korlátlan kapcsolattartást biztosítson. Feltételezi, hogy a szülők között kifejezetten jó kapcsolat áll fenn, messzemenőig együttműködnek és együttműködésre törekvésük a mindennapokban megfelelően működik is, ami rugalmassá teszi a problémamegoldást. Mindazokat a körülményeket, amelyek a felek közötti jó viszonyt, együttműködési készségüket igazolják, jegyzőkönyvbe kell foglalni, ahogy fel kell tüntetni azt is, hogy a kapcsolattartás szabályozását kifejezetten nem kérik, azt a szülői felügyeleti jog gyakorlója (kapcsolattartásra kötelezett) korlátlanul biztosítja a különélő szülő (kapcsolattartásra jogosult) részére. Ennek a rögzítése a hatáskör meghatározása szempontjából is fontos. A Kúria (Legfelsőbb Bíróság) viszonylag régi, 1990. évi 473. számú bírósági határozatában kifejtett álláspontja szerint a feleknek az a döntése, hogy a kapcsolattartást szabályozni nem kívánják, kölcsönösen tudomásul veszik, hogy a kapcsolattartás végső soron a különélő szülőt a jogszabályok keretei között illeti meg, amit a gyermeket nevelő szülő köteles biztosítani, a kapcsolattartás érdemi rendezéseként nem fogadható el. Figyelemmel arra, hogy a felek nyilatkozatukban csupán a fennálló jogszabályi rendelkezésekre utaltak, a kapcsolattartás módját, mértékét azonban nem határozzák meg, ezért úgy kell tekinteni, hogy a bírói eljárás során ebben a kérdésben döntés nem született. A Kúriai döntésből az a következtetés vonható le, hogy ha a felek bíróság előtt megkötött egyezségükben kifejezetten belefoglalták, hogy korlátlan kapcsolattartást biztosítják, úgy az egyezséget jóváhagyó bírósági végzés nem fogadható el a kapcsolattartás rendezésének, a kapcsolattartás rendezésére vonatkozó 2 éves bírósági hatáskör nem rögzül, amennyiben ezt követően a felek kapcsolattartást mégis rendezni kívánják, úgy azt a gyámhatóságon előterjesztett kérelemmel indítványozhatják.

IV/3. A bíróság döntése a kapcsolattartásról, a kapcsolattartás újraszabályozásáról

Ahogy a bíróság által jóváhagyható egyezségekből, úgy a kapcsolattartásra vonatkozó határozatban is rendelkezni kell a kapcsolattartás gyakoriságáról, időtartamáról, folyamatos vagy időszakos voltáról, arról, hogy felügyelt kapcsolattartásra kerül-e sor, továbbá a gyermek átadásának és

viszaadásának helyéről, idejéről és módjáról, a kapcsolattartás elmaradására vonatkozó értesítési kötelezettségről és az elmaradt kapcsolattartás pótlásáról.

A fentieket részletezve a bíróság határozatának tartalmaznia kell a folyamatos, az időszakos, a felügyelt kapcsolattartás gyakoriságát, időtartamát. A gyermek, valamint személyes okmányai, ruházata és a kapcsolattartás során szükséges egyéb tárgyai átadásának és visszaadásának helyét, idejét, módját. A gyermek átadása, visszaadása helyének meghatározása olyan kiemelkedően fontos ítéleti rendelkezés, amelynek elmulasztása a kapcsolattartás gyakorlása során nehézségeket szülhet. Ha a felek nem tudnak az átadás -átvétel helyében megegyezni és nincs irányadó szabályozás, a kapcsolattartás végrehajtására irányuló kérelem sem teljesíthető. A Csjk. 181. § (3) bekezdése, a Gyer. 29/A. § (1) és (6) bekezdésének rendelkezései értelmében a kapcsolattartás engedélyezése tárgyában hozott határozat rendelkező részének tartalmaznia kell a gyermek átadásának és visszaadásnak helyét, idejét és módját, a kapcsolattartás elmaradására vonatkozó értesítési kötelezettséget, az elmaradt kapcsolattartás pótlását, valamint szükség szerint annak egyéb formáit. A bíróság határozata jogszabálysértő, amennyiben a törvényben és a kormányrendeletben előírtak ellenére olyan dologról nem rendelkezik, amely kötelező lett volna. Az 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) 225. § (6) bekezdése értelmében, ha a bíróság ítéletében nem rendelkezett olyan kérdéssel, amelyről a rendelkezés jogszabály értelmében hivatalból kötelező, a mulasztást a bíróság a hiányosság észlelését követően haladéktalanul köteles hivatalból pótolni. Az irányadó bírói gyakorlat szerint a bíróság olyan kérdésben, amelyről hivatalból rendelkeznie kell, akkor is határozhat az ítéletének kiegészítése felől, ha a fél az erre irányuló kérelmét elkésztetten terjesztette elő. A fentiekre tekintettel az ítélet hiányossága a bíróság ítéletének kiegészítése iránti kérelem előterjesztésével orvosolható és a kiegészítő ítélet meghozatalát követően kérhető a kapcsolattartás végrehajtása (Pécsi Ítéltábla Pf.III.20.667/2011/8.). Nincs jogi alapja az ítélet kiegészítésének akkor, ha a bíróság ítélete nem tartalmazza, hogy az időszakos kapcsolattartás alatt a folyamatos kapcsolattartás szünetel, erről a Gyer. 27. § (5) bekezdés a) pontja rendelkezik és azokról a kérdésekről, amelyekről a Gyer. egyértelmű eligazítást nyújt, a határozatnak nem kell rendelkeznie. A szülők együttműködési kötelezettségének a hiánya ugyanis minden esetben nem eredményezheti a kapcsolattartás szabályozásának túl bonyolítását és minden esetlegesen felmerülhető nézetkülönbségnek a bíróság rendelkezésével történő kizárását.

Kifejezetten arra irányuló kérelem esetén a gyermek kapcsolattartásra történő átadásában és átvételében közreműködő személy megnevezését is meg kell jelölni a bíróság ítéletében.

A bíróságnak meg kell határoznia a kapcsolat személyes találkozás nélküli fenntartásának módját, szükség esetén gyakoriságát, időtartamát.

A bíróságnak határozatában kell kimondania, hogy a kapcsolattartást akadályozó körülményekről a felek előzetesen, késedelem nélkül egymást tájékoztatni kötelesek, lehetőség szerint írásban, vagy egyéb igazolható módon.

Ismeretes olyan gyakorlat is, amely az előzetes tájékoztatási kötelezettség határidejét megszabja, meghatározza a fél milyen időtartamon belül köteles eleget tenni, például 12, 48 vagy 72 órával a kapcsolattartás kezdete előtt. Álláspontom szerint nem szerencsés a bírósági határozatban megjelölni azt az időpontot, amelyen belül történő értesítés még előzetes, késedelem nélküli értesítésnek tekinthető. A legtöbb esetben tipikusan a szülő, vagy a gyermek megbetegedése, a szülő munkahelyi elfoglaltsága az, ami az aktuális kapcsolattartás akadályát képezi, de ezeken az eseteken kívül számtalan más esemény is számításba jöhet. Kéthetente hétvégi kapcsolattartásnál, amikor a gyermekek pénteken délután jelentkeznek az influenza tünetei, azt a gondozó szülő nyilván a tanítási idő végeztével felfedezi fel és csak ezután tudja csak értesíteni a kapcsolattartásra jogosult szülőt, akit egyébként azon a pénteken estétől illet meg a folyamatos kapcsolattartás. Előre eltervezett munkahelyi utazásoknál még teljesíthető, de a rapid módon jelentkező betegségeknel, hirtelen fellépő határidőhöz kötött többletmunkánál a 72, 48 óras előzetes értesítés kivitelezhetetlen. Álláspontom szerint ezért szükségtelen az előzetes értesítés időbeli határainak meghatározása, azt maga a jogszabály sem szorítja időbeli korlátok közé. Minden előzetes értesítés megfelelő időben közöltnek tekinthető, ha késedelem nélkül történik, vagyis olyan időben, amikor a fél tudomást szerzett a kapcsolattartást meghiúsító körülményről és tudomásszerzését követően rögtön közli azt a másik féllel, ez történhet akár napokkal, akár pár órával a kapcsolattartás kezdete előtt. Minden eset más és más, számos a bíróság által, a határozata meghozatalakor nem ismert esemény következhet be, amelyek akadályát képezheti a kapcsolattartásnak, ezek időbeni felbukkanása is eltérő, ezért nem kell, és nem is lehet megszabni

a feleknek, hogy mikor, mennyi időn belül tegyenek eleget tájékoztatási kötelezettségüknek. Vita esetén a gyámhatóságnak a kapcsolattartást akadályozó körülmény mibenléte, jellege, fontossága ismeretében kell mérlegelnie és döntenie a kapcsolattartás pótlásáról. A döntés, a felek állításainak igazolása szempontjából ugyanakkor lényeges, hogy lehetőség szerint írásban és igazolható módon (e-mail, sms) közöljék egymással a kapcsolattartást gátló esemény bekövetkeztét.

A határozatban rögzíteni szükséges, hogy a jogosultnak fel nem róható okból elmaradt kapcsolattartásnak a legközelebbi megfelelő időpontban, de legkésőbb hat hónapon belül pótolni kell. A jogosultnak akkor nem róható fel a kapcsolattartás elmaradása, ha a kapcsolattartást szabályozó döntésben foglaltak szerint eleget tett előzetes tájékoztatási kötelezettségének vagy az előre nem látható akadályok felmerülését utólag igazolja. Emiatt is szükségtelen álláspontom szerint az előzetes értesítési kötelezettséget időhöz kötni, ha a jogosult a meghatározott értesítési határidőt nem tartja be, a kapcsolattartás szabályait máris felróhatóan megszegi, ezért azt pótolni nem kell. Amely a kapcsolattartásra jogosult érdeksérelmét eredményezheti, persze ha a felek kifejezetten kikötik az értesítési határidejét, úgy a bíróság azt határozatába foglalja.

A jogalkotó kiemelte a Gyer.-ből és törvényi szintre emelten határozta meg, hogy mely esetekben kell az elmaradt kapcsolattartást pótolni. Kizárólag a jogosultnak fel nem róható okból elmaradt kapcsolattartást lehet és kell pótolni 6 hónapon belül. Ezt az időbeli korlátot a Gyer. korábban nem alkalmazta, a kapcsolattartásra jogosult így bármikor, bármennyi idő elteltével kérhette a kapcsolattartás pótlását, ennek a Csjk. a féléves szabály közbeiktatásával véget vetett.

A kapcsolattartás pótlására vonatkozó szabályok Csjk.-ba foglalásának másik fontos következménye, hogy nem kell pótolni a kapcsolattartást akkor, ha a kapcsolattartásra kötelezett miatt maradt el, ekörben változtatott a korábbi joggyakorlattal. A Gyer. 2014. március 15. napját megelőzően hatályos rendelkezései lehetővé tették a kapcsolattartás pótlását akkor is, amikor a kötelezett miatt maradt el a kapcsolattartás, ez a lehetőség a Csjk. hatályba lépésével megszűnt. A változtatás indoka az volt, hogy nehézséget okozott annak megállapítása, hogy kötelezetti oldalon mikor maradt el jogszerűen a kapcsolattartás, megállapítása a gyámhatósági ügyintézők meggyőzésén múlt, a kapcsolattartás jogellenes akadályozásának megállapítása helyett. Fontos lenne ezért, amikor a gyámhatóság, akár a végrehajtás, akár a kapcsolattartás pótlásáról dönt azt

ne csak a felek meghallgatása alapján tegye, hanem bizonyítást folytasson le. Olyan tanúkat hallgasson ki ki, akiknek a konkrét ügyről akár közvetlen, akár közvetett tudomása van, okirati bizonyítékokat, igazolásokat szerezzen be, illetve ha másként nem oldható fel a jogvita eldöntése, akkor szakértő útján hallgassa meg a gyermeket az ügyről, az események folyamatáról, arról, hogy a gyermek hogyan látta a történeteket, a véleményéről.

A kapcsolattartás pótlása kapcsán megjegyzendő, hogy nem tekinthető elmaradt kapcsolattartásnak az időszakos kapcsolattartás idejével és a gyermeket gondozó szülőt -az időszakos kapcsolattartással megegyező mértékű, annak hiányában 2 hétre- megillető, a gyermekkel folyamatosan együtt tölthető időtartammal részben vagy teljesen egybeeső folyamatos kapcsolattartás. Az ünnepnapokra eső elmaradt időszakos kapcsolattartás nem pótolható. Az elmaradt kapcsolattartás pótlása nem veszélyeztetheti a gyermek egészséges fejlődését.

A bíróság határozatában dönt a gyermek elvitelével felmerülő kiadások viseléséről. Főszabály szerint a gyermek elvitelével felmerülő kiadások a kapcsolattartásra jogosultat terhelik, ez azonban nem kógens rendelkezés, ha a felek ettől el kívánnak térni, akkor a bíróság kérelmükre dönthet arról, hogy a kiadások részben vagy egészben a kapcsolattartásra kötelezettet terhelik, a kiadásokat meg is oszthatja a bíróság a szülők között.

A bíróság határozatában tájékoztatja a kapcsolattartásra vonatkozó szabályok be nem tartása miatt meghatározott -Gyer. 31- 33/B. § szerinti- jogkövetkezményekről, melyek a kapcsolattartási jog korlátozása, szüneteltetése, megvonása, a kapcsolattartás megváltoztatása, a kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtására vonatkoznak.

Azon felül, hogy a Gyer. meghatározza, mit kell tartalmazni a kapcsolattartásról rendelkező bírósági határozatnak, elsődleges és legfontosabb követelmény, hogy a bíróság döntésre jusson. A döntés kialakítása során a gyermek mindenképp felett álló érdekét folyamatosan szem előtt tartva, figyelembe veszi a gyermek korát, egészségi állapotát, életkörülményeit, gyermek nemét, a szülők személyes körülményeit és adott esetben az ítélőképessége birtokában lévő gyermek véleményét. Figyelemmel kell lenni a kapcsolattartásra jogosult és a kapcsolattartásra kötelezett méltányos érdekére, körülményeire, erkölcsi magatartására, egészségügyi és anyagi körülményeikre, valamint

a gyermek tanulmányi előmenetelére. A kapcsolattartás formáit és mértékét, azaz a módját úgy kell megállapítani, hogy az a kiskorú érdekét szolgálja, nevelését, erkölcsi, érzelmi fejlődését, tanulmányi előmenetelét ne veszélyeztesse.¹¹

A Csjk. a kapcsolattartási keretszabályozása által az egyediesítés és a differenciálás elvén alapuló bírósági gyakorlatot emelte jogszabályi szintre. Fenntartva, hogy a jogszabályok együttesen is csak a kapcsolattartás kereteit jelölik ki, annak konkrét időtartamát és módját -a szülők megállapodása hiányában- a bíróság mindig az adott eset egyedi körülményeinek figyelembevételével határozza meg. A kapcsolattartás időtartamára, meghatározott módjára nézve a jogszabály rendelkezést nem tartalmaz, ezért a bíróság mérlegelési jogkörébe tartozik annak eldöntése, hogy az adott ügyben azt miként szabályozza (BH2012. 5. 121.). Az adott lehetőségekhez mérten mind a folyamatos, mind az időszakos kapcsolattartás szabályozása olyan időbeli keretet kell, hogy kapjon, amely minden érintett fél számára biztosítja a jogot, -egyben annak kötelezettségét is- hogy az adott jogintézmény a gyakorlati megvalósulásakor célját, rendeltetését betölthesse, azaz biztosítsa a családi kapcsolat fenntartását, a gyermek nevelésének, fejlődésének figyelemmel kísérését, illetve a különváltan élő szülő részéről a tőle telhető módon való elősegítését.

A döntés előtt érdemes megismerni a szülők életkörülményeit, munka-időbeosztását, lakáskörülményeit, a felek motivációit, félelmeit, érdekeit, magatartásukat meghatározó érzelmi állapotukat, problémáikat, a földrajzi távolságot, az anyagi helyzetüket az utazás, utaztatás szempontjából, közlekedési lehetőségeiket.¹²

A kapcsolattartás kialakult gyakorlata -a kéthetente hétvégi folyamatos és a tavaszi, nyári, őszi, téli iskolai szünetek, kettős ünnepek első vagy második felére eső kapcsolattartás- kizárólag olyan támpontot jelent, amelynek szűkítésére többlettényállás bizonyítása szükséges (BH2001. 125.), míg az időtartam bővítését a szülők konkrét életviszonyai (pl. lakóhelyük közelsége, a különélő szülő és gyermek közötti bensőséges érzelmi kapcsolat, a munkaidő-beosztásuk, a gyermek esetleges különórái) is indokolhatják. A kapcsolattartás módjának az általánostól eltérő meghatározása nem jogszabálysértő, ha annak a bíróság kellő indokát adja.

¹¹ Szerk.: dr. Kőrös András: A családjog kézikönyve, Budapest, HVG -ORAC Lap -és Könyvkiadó Kft., 2007., 777. o.

¹² Szerk.: dr. Kőrös András: A családjog kézikönyve, Budapest, HVG -ORAC Lap -és Könyvkiadó Kft., 2007., 777. o.

Ilyen, az általánostól eltérő szabályozás szükségessége merülhet fel, ha a felek között vitás, hogy a téli szünetben a szentestét a gyermek melyik szülőnél tölti. Belátható, ha és amennyiben a bíróság az időszakos kapcsolattartás jogcímén a különélő szülőt a téli szünet első felében (2016-ban a teljes téli szünet 2016. december 22-től 2017. január 2-ig tart) jogosítja fel a kapcsolattartásra, úgy előfordulhat, hogy a szentestét a gyermek mindig ugyanannál a szülőnél tölti. Amennyiben a felek nem tudnak egymással szemben rugalmasak lenni, együttműködni, akkor a határozatban a szentesét a szülők között évenként (páros-páratlan) meg kell osztani. Az ünnep megosztása során a bíróságnak olyan szubjektív szempontokat, mint a karácsonyi felkészülés kialakult hagyománya, a szülőnek az ünnephez való viszonyulása, szokásai, a gyermeknek ezen ünnephez való viszonya és lelki kötődése kell mérlegelnie. A fenti eset arra példa, ha olyan igények merülnek fel, amelyek kifejezetten a karácsonyi ünnepre a szokásostól eltérő szabályozást alapoznak meg. A szentestét követő karácsonyi ünnepek (december 25-26) már az időszakos kapcsolattartás részei és, mint a többnapos ünnepekről, az időszakos kapcsolattartás keretében kell rendelkezni, ilyen értelemben a szülők közötti megosztásuk általánosnak és természetesnek mondható, speciális körülmények vizsgálatához nem kötött.

A bíróság feladata a kapcsolattartást -különösen a felek közötti vitás részeiben- olyan formában és részletességgel szabályozni, mely később nem ad lehetőséget a szülők közötti nézeteltérésre, bizonytalanságra.

A házastársi életközösség megszakadását követően a szülők közötti viszony megromlásának gyakori következménye, hogy a gyermek a különélő szülőktől, oly nagy fokban elidegenedik, hogy közte és a gyermek között a teljes körű kapcsolatot csak fokozatosan lehet helyreállítani. A kapcsolattartás mikénti rendezése azonban nem lehet az egyik vagy a másik szülővel szembeni szankció eszköze, annak elsődlegesen a gyermek érdekét kell szolgálnia. A gyermeknek pedig a kialakult helyzetben egyértelműen az az érdeke, hogy különélő édesapjával a kapcsolata hosszú távon rendeződjék, köztük a családi kapcsolat a lehetőségekhez képest majdan minél teljesebb módon helyreálljon. (BH.1997.81.)

A gyermek érdeke, a felek körülményei, de főként a gyermek és a kapcsolattartásra jogosult közötti kapcsolat indokolhatja, hogy az elvitel jogával megvalósuló folyamatos kapcsolattartást a fokozatosság jegyében, időben egyre bővülő formában határozza meg a bíróság, azon végső cél érdekében, hogy a gyermek különélő szülőjével egybefüggően több napot is eltölthessen. Kapcsolatuk ne csupán rövid, pár napig tartó együttlétekre korlátozódjon, hanem a fokozatosság elvét szem előtt tartva, hónapról- hónapra (vagy akár években meghatározva) egyre bővebb időtartamú kapcsolattartásra a meghitt, családi légkör elmélyülése érdekében.

A bíróság a kapcsolattartásról úgy rendelkezett, hogy a gyermeket két éves koráig a felperes minden vasárnap délelőtt 10 órától délután 18 óráig a gondozás helyén látogathatta, két éves kora betöltése után pedig jogosult volt páros heteken szombaton 10 órától vasárnap 18 óráig elvinni. Az időszakos kapcsolattartást a kettős ünnepek másnapján 10 órától 18 óráig a gondozás helyén, illetve a második életév betöltése után 9 órától 18 óráig a gyermekek elvitelével biztosította a felperes számára, ezen felül minden naptári évben négy heti időtartamra jogosította fel a felperest a gyermek elvitelére.

A bíróság döntésénél a gyermekek életkorának és a kapcsolattartás életkor miatti fokozatos bővítésének, a látogatásról az elvitelre való áttérésnek meghatározó jelentősége volt. A felperesi apa keresetét a gyermek két és fél hónapos korában nyújtotta be. Az ügy jellegzetessége továbbá, hogy a szülők egymással családi közösségben soha nem éltek együtt. A gyermek a felperes és az alperes kapcsolatából született, azonban a felperes házasságban élt, házassága harmonikus és kiegyensúlyozott volt, a válás gondolata közte és a felesége között fel sem vetődött, ennek ellenére a felperes anyagilag és érzelmileg is támogatta az alperesi anyát és a gyermeket. A bíróság rámutatott arra, hogy az az alapelv, amely szerint a szülők a gyermekek nevelése terén egyenlő jogokkal indulnak, nem jelentheti azt, hogy csecsemőkorú gyermeket szakítson el a bíróság az őt egyébként kifogástalanul nevelő anyától, veszélyeztetve ezzel személyiségfejlődését, hiszen ebben az életkorban az anya közelségének a gyermekek egész életére kiható szerepe van. A bíróság a gyermek feletti szülői felügyeleti jog gyakorlására az anyát jogosította fel, ugyanakkor a gyermek és a felperes közötti kapcsolattartás szabályozása körében értékelte, hogy a gyermekét őszintén és áldozatkészen szerető, ellátásában a születésük óta részt vevő felperes az általában szokásosnál fiatalabb korban lévő, kétéves gyermeket is a kapcsolattartás alkalmával elvigye, mert ez a

gyermek érdekeivel is összhangban áll, a kapcsolattartás időtartamát pedig a bíróság a gyermek korához igazodóan, mérlegelési jogkörében eljárva határozta meg. (BH.2002.273).

Életkornak jelentősége van az időszakos kapcsolattartás rendezésénél is, figyelemmel kell lenni ugyanis arra, hogy gyermek óvodás korában nem alkalmazhatók az időszakos kapcsolattartásnak azok a rendelkezései, amelyek az iskolai tanrendhez, az abban biztosított tavaszi-ősz és hosszabb tartamú nyári szünethez igazodnak. Ezért az időszakos kapcsolattartás jogát a gyermek óvodás nevelése alatt az óvodai nevelési rendnek megfelelően kell rendezni. A nyári kétszer két hét kapcsolattartás a gyermek óvodás korában nem megvalósítható, ugyanis az óvodai leállás összesen négy-vagy három hét, így nyáron a gyermek az őt gondozó szülővel gyakorlatilag nem tölthetne folyamatos, egybefüggő szabadidőt. Ezért a gyermek óvodás korára eső időszakos kapcsolattartás esetén az óvodai szünet az óvoda nyári leállásának egy hónapos (helyenként három hetes) időtartama. A gyermek életkora felvetheti annak a szükségességét, hogy a bíróság az időszakos kapcsolattartás rendjének kialakítása során eltérő kapcsolattartási rendet alakítson ki a gyermek óvodás korának és iskolás korának idejére, az óvodai és az iskolai tanrendeket figyelembe véve.

A szülők közötti nagy földrajzi távolság esetén a kapcsolattartás hosszabb, egybefüggő időszakban való szabályozása felel meg a legjobban a gyermek érdekének. Ez jelentheti a tavaszi és az őszi szünet teljes időtartamát, pontosan meghatározva, hogy a jogosult a szünet első napját megelőző napon hány órától jogosult a kapcsolattartásra. Hosszabb időtartam kifejeződéssel emellett a nyári szünetben 5 hét időtartamban is, továbbá minden páros/páratlan évben a karácsonyi és az ezzel egybefüggő téli kapcsolattartásban. A földrajzi távolságra figyelemmel a nyári iskolai szünet és a tavaszi, őszi kapcsolattartással érintett hónapok kivételével további kapcsolattartás is biztosítható, de ebben az esetben a kapcsolattartásra jogosult köteles biztosítani, hogy a gyermek tanulmányi kötelezettségeinek eleget tegyen. Rendelkezni kell a külföldre utazásához és egészségügyi ellátásához szükséges személyes okmányok átadásának kötelezettségéről és persze arról, hogy a gondozó szülő a kapcsolattartásra jogosult szülőt az iskolai szünetek időpontjáról megfelelő időben, optimálisan legalább a szünetek megkezdése előtt 45 nappal előzetesen tájékoztassa. A kapcsolattartásokkal felmerülő jelentős költséget a felek között egyenlő arányban megoszthatók a felek vagyoni jövedelmi-viszonyai függvényében.

A bíróság a kapcsolattartás rendezésénél igénybe veheti igazságügyi pszichológus szakértő szakvéleményét, ha arra utaló adat merül fel, hogy a kapcsolattartás a gyermek egészséges irányú személyiségfejlődését hátrányosan befolyásolná és dönteni kell az elvitel jogával megvalósuló, vagy anélküli, illetve a felügyelt kapcsolattartásról elrendeléséről. Önmagában az egyik szülő által kifejtett aggályok nem alapozzák meg a szakértői bizonyítást, ha az aggályokkal szemben nem állapítható meg olyan tényállás, ami egyáltalán felvetheti a gyermek pszichológus szakértői vizsgálatának szükségességét azzal kapcsolatban, hogy a kapcsolattartás gyermek helyzetét bármilyen vonatkozásban veszélyeztetné.

A felügyelt kapcsolattartásnak önálló kapcsolattartási formaként történt nevesítése a Gyer. 2014. március 15. napját követő módosításával került sor. Függetlenül attól, hogy a felügyelt kapcsolattartás, mint olyan nem volt külön kapcsolattartási formaként meghatározva a Gyer.-ben a bírói gyakorlat előtt ismert volt, elveit és elrendelésének feltételeit a joggyakorlat a Gyer. 30.§ (6)¹³ bekezdése folytán dolgozta ki. A jogalkotó a fent említett bekezdést 2014. március 15. napjával hatályon kívül helyezte és a Gyer. 27.§ (2) bekezdésében a folyamatos és időszakos kapcsolattartás mellett a felügyeltet is a kapcsolattartás alapformái közé emelte. Ekkor egészült ki a 29/A.§ a (7)-(9) bekezdéssel, előírva, hogy a bíróság a felügyelt kapcsolattartás esetén meghatározza a kapcsolattartás helyszínét, gyakoriságát és azt, hogy a kapcsolattartás helyszínén történő találkozásra a kapcsolattartást felügyelő szakember jelenlétében és tanácsadása mellett vagy anélkül kerülhet sor. A felügyelt kapcsolattartásra vonatkozó döntésében kizárhatja a kapcsolattartást felügyelő szakember jelenléte nélküli találkozás lehetőségét, ha a gyermek biztonsága, érdeke ezt indokoltá teszi. Az új szabályozás a gyermek biztonsága, érdeke mentén teszi lehetővé a felügyelt kapcsolattartás elrendelését, szemben a korábbival, amely lehetőségként adta meg a jogalkalmazó számára, hogy a kapcsolattartás helyszínéül, az átadás-átvétel helyéül a gyermekjóléti szolgálat hivatalos helyiségét jelölje ki.

Változatlanul igaz, hogy bár nem létezett ilyen elnevezés azt a joggyakorlat kialakította, a bíróság ítéleteiben használta, alkalmazásának feltételeit megfogalmazta, így a korábbi döntésekben

¹³ A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet 30.§ (6) bekezdésének 2014. március 15. napjáig hatályos szövege: a gyámhivatal, illetve a bíróság a kapcsolattartás helyszínéül a gyermekjóléti központ vagy a kapcsolattartási ügyeletet működtető gyermekjóléti szolgálat helyiségét is megjelölheti, egyben előírhatja a kapcsolattartásra kötelezett számára a gyermeknek ezen a helyen történő átadását, illetve a kapcsolattartásra jogosult számára a gyermeknek ezen a helyen történő átvételét.

meghatározott általános elvek a módosult szabályozás ellenére alkalmazhatók, segítik a bíróságot és a gyámhatóságot a döntéshozatalban. A Gyer. 29/A. § (9) bekezdése pedig a nem felügyelt kapcsolattartás elrendelése esetén fenntartja, hogy a gyermek kapcsolattartásra történő átadása és átvétele a felügyelt kapcsolattartás helyszínén történjen, ha a gyermek biztonsága ezt szükségessé teszi.

A felügyelt kapcsolattartás az elvitel jogának megvonását jelenti, ezért elrendelésére a gyermek érdekét, nevelését, erkölcsi, érzelmi fejlődését veszélyeztető körülmény, felróható magatartás hiányában nem kerülhet sor, ezen többlettényállási elemek hiányában az elvitel, és -különösen, ha a kapcsolattartásra jogosult szülő szokásos tartózkodási helye külföldön van- a meghatározott időtartamú külföldre vitel jogát is magában foglaló kapcsolattartás nem vonható meg¹⁴.

A felügyelt kapcsolattartást és az elvitel jogának a megvonását tekintve felmerülhet a kérdés, hogy hol lehet meghúzni azt a határvonalat, amelyen belül az elvitel joga kizárható, de még biztosítható a gyermek lakóhelyén való meglátogatása és amelyen túl már a felügyelt kapcsolattartás indokolt. Mivel minden eset más és más, a bíróságnak a konkrét egyedi esetet mérlegelve kell felismernie, hogy melyik kapcsolattartási forma szolgálja a gyermek mindenek felett álló érdekét, de általánosságban az említett határvonal minden a gyermek érdekét veszélyeztető körülmény és a gyermek biztonságát sértő állapot között húzható meg. A gyermek érdekét érinti, ha szülőjével nincs kapcsolata, vagy nem is volt csecsemőkora óta. Amennyiben a gyermek a kötődés jeleit mutatja a különélő szülő iránt folyamatosan törekedni kell a kapcsolat, a bizalom kialakítására. Persze ehhez szükséges az is, hogy a szülők között jó kapcsolat, problémamentes kommunikáció álljon fenn, enélkül a látogatások nem kivitelezhetőek. A gyermek érdeke, ha életkora, betegsége, fogyatékosága miatt kell az elvitel jogát megvonni. Ha a szülők között súlyos nézeteltérések is feszültek, de a különélő szülő olyan magatartást nem tanúsított, amely a gyermek érdekeit veszélyeztette volna a kapcsolattartási jogának korlátozását -az elvitel jogának megvonásával- nem indokolt (BH.2001.125.).

¹⁴ A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet 27.§ (6) bekezdése.

A gyermek biztonságát érinti, ha fizikai bántalmazásnak kitett, rendszeres bántalmazás szemtanúja, érzelmileg elhanyagolt, verbális agresszió áldozata volt, emiatt pszichés zavarok gyötrik és szülei között is elmérgesedett a viszony. Az általában hosszú ideje fennálló problémák felvetik a külső segítség igénybevételének szükségességét. Végző soron, olyan, illetve ahhoz hasonló körülmények, amelyek sértik a testi, lelki, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését, személyisége kialakulását, fizikai biztonságérzetét blokkolják.

A felügyelt kapcsolattartás alapjául mindenképpen szükséges valami többlettényállási elem, ami felróható a szülőnek, kialakulásában önhiba terheli, a gyermek fejlődésére, mindenképp feletti érdekére tényleges vagy potenciális veszélyt jelent, esetleg a gyermek fejlődésére ható visszafordíthatatlan károsodás lehetőségét hordozza.

Bár a Kúria Pfv.II.21.189/2015/7. számú határozatában egyetértett a felülvizsgálattal érintett ítélet felügyelt kapcsolattartást mellőző rendelkezésével, határozatából következtetni lehet arra, hogy a felügyelt kapcsolattartás elrendelése mögött komoly, súlyos megítélés alá eső okok húzódnak. A Kúria leszögezte, hogy a felróható magatartást tanúsító szülő kapcsolattartási joga korlátozható a gyermek érdekében, ezért a jogvita elbírálásánál a kapcsolattartás korlátozásának joghatását kiváltó tények, körülmények bizonyítására rendelhető el a bizonyítás. Az ügyben szakértői bizonyossággal nem volt megállapítható, hogy az apa nemi vágyainak kielégítése céljából a gyermekkel szemben szexuális magatartást mutatott. Továbbá az alperes drogfogyasztása sem bizonyított és nem merült fel adat arra sem, hogy agresszív magatartása, dühkitörései kihatnak az apa-gyermek közötti kapcsolatra, a gyermek érzelmi és értelmi fejlődésére, személyiségének alakulására. A peradatok azt igazolták, hogy a szülők kapcsolattartással összefüggő, az alperessel szembeni büntetőeljáráshoz vezető súlyos konfliktusa ellenére a gyermek a kapcsolattartások alatt az alperessel jól érzi magát, számára az apával való együttlét érdekeit sértő, terhelő hatást nem jelent. Az apai magatartás a gyermek megfelelő értelmi, erkölcsi, testi és érzelmi fejlődését nem gátolta, feszültség fokozó hatást sem jelentett. Mindezek együttes mérlegelésével a Kúria akként foglalt állást, hogy az elvitelt is magában foglaló kapcsolattartás az alperestől nem vonható meg, egyetértett első-és másodfokú bíróságokkal a felügyelt kapcsolattartás mellőzésében.

Az ismertetett döntésből az is kitűnik, hogy a kapcsolattartás gyermeki fejlődésre gyakorolt hatása olyan különleges szakértelmet igénylő kérdés, amellyel a bíróság nem rendelkezik, ezért szakértő kirendelése válhat szükségessé.

Felügyelt kapcsolattartás elrendelése előtt fel kell tárni, hogy a gyermek érzelmi miként viszonyul a különélő szülőhöz, érzelmi viszonyulása kapcsán mutat-e félelmet, és hogy ennek mi a kiváltó oka. Amennyiben a bántalmazás lehetősége merül fel, a kirendelt szakértőnek azt is vizsgálnia kell, hogy élményszerű-e a gyermekek beszámolója, vagy irányított és megállapítható-e bántalmazás ténye. Továbbá, hogy a különélő szülő magatartása, viselkedése, személyisége a kapcsolattartások ideje alatt veszélyeztetné-e a gyermek egészséges irányú fejlődését, szükséges-e a gyermek számára biztonságérzetet jelentő, biztonságos és ellenőrzött körülmények között megvalósuló felügyelt kapcsolattartás.

Ha a gyermek érzelmi teljesen elhidegült a különélő szülőtől, akkor ez az érzelmi viszonyulás nem teszi lehetővé, hogy négy szemközti helyzetben találkozzanak, a bántalmazás, a gyermekben kialakult prekonceptiók miatt az ellenőrzött, kontrollált láthatások során érzelmi, értelmi és erkölcsileg a gyermek nem sérül, biztonságban érezheti magát. Az ellenőrzött kapcsolattartás nem a jogosult jogainak korlátozására irányul, hanem a gyermeknek a szülővel szembeni ellenállásának oldására, kapcsolatuk javítására, elmélyítésére. Ezért a gyermek pszichés állapotának folyamatos ellenőrzése mellett szükséges lehet átmenetileg csökkentett, majd fokozatosan bővülő időtartamú felügyelt kapcsolattartás, annak érdekében, hogy újból kiépülhessen egy szeretetteljes bizalmi kapcsolat a szülő és a gyermek között.

Amennyiben a felügyelt kapcsolattartás elrendelése látszik szükségesnek az ítélethozatal előtt az illetékes hatóságokkal pontosan tisztázni kell, hogy a kiskorú gyermek lakóhelyéhez legközelebb hol van olyan gyermekjóléti központ, vagy gyermekjóléti szolgálat, amely nem csupán helyiséget tud felajánlani a kapcsolattartás színhelyéül, hanem ahol kapcsolatügyelet is működik tanítási időn, illetve munkaidőn kívüli időpontban is, és ahol megfelelő szakemberek tudják előmozdítani az alperes és a gyermek kapcsolatának újraépítését. Meg kell határozni a felügyelt kapcsolattartás kezdő időpontját és annak teljes időtartamát, mellőzve az annak esetleges meghosszabbítására vonatkozó előírást. Az ítéletnek köteleznie kell, a kapcsolattartásra kötelezettet, hogy a

gyermekkel itt megjelenjen, majd a kapcsolattartás befejezésekor a gyermeket innen magával vigye. Szabályozni kell az elmaradt kapcsolattartás rendjét, vagy ki kell mondani, hogy jelen esetben erre nincs lehetőség.

Ha a bíróság rendelte el a felügyelt kapcsolattartást, határozata nem tartalmazhat olyan rendelkezést, hogy az egy évre szól, majd további egy-egy évvel meghosszabbodik, attól a feltételtől függően, hogy a jogosult a felügyelt kapcsolattartást miként gyakorolja. A kapcsolattartás gyakorlásának ugyanis az egy éven túl is a felügyelt módon történő folytatásának, mint külön vizsgálendő feltételnek a bekövetkezésétől függővé tétele, nevezetesen annak a vizsgálata és eldöntése, hogy a jogosult a felügyelt kapcsolattartási jogával, objektív akadályoztatást kivéve, az előző egy évben folyamatosan élt-e, jogszabálysértő. Eszerint az nem az ügyben eljáró bíróság döntésén alapulhatna, hanem az azt végrehajtó gyámhatóság hatáskörébe tartozó eldöntendő kérdés lenne. Nincs jogszabályi lehetőség arra, hogy a kapcsolattartásra vonatkozó egyes rendelkezéseket (amikor az ügy érdemi elbírálása nem a gyámhatóság, hanem a bíróság hatáskörébe tartozó kérdés) a bíróság, míg másokat a gyámhivatal -mint csupán a végrehajtásra hatáskörrel rendelkező szerv- határozzon meg.

A felügyelt kapcsolattartás időtartamát naptári napra pontosan meg kell jelölnie és rendelkeznie kell a felügyelt kapcsolattartás idejének elteltét követő kapcsolattartási rendről. Ha a szülők eltérő városban laknak és a felügyelt kapcsolattartást követően a bíróság biztosítja a különélő szülő számára az elvitelt, akkor az felel meg inkább mindhármuk méltányolható érdekének és az szolgálja a gyermek fokozatos közeledését is a kapcsolattartásra jogosult szülőjéhez, ha a jogosult lakóhelyéhez közeli kapcsolatügyeleten történik a felügyelt kapcsolattartás, majd -a gyermek számára is könnyebben, mert megszokottan- térhetnek át az elvitellel gyakorolt kapcsolattartáshoz. A különélő szülőnek pedig nemcsak joga, hanem kötelessége is a segített-felügyelt kapcsolattartással élnie. Ha ezt különféle tisztázhatatlan okokból elmulasztja, és emiatt -vagy a kapcsolattartások során tanúsított nem megfelelő, így a gyermek anyját hibáztató, a szülők konfliktusára koncentráló magatartása miatt- a gyermeki ellenálláson nem sikerül változtatni, maga a felügyelt kapcsolattartás sem működik, a gyermek érzelmi kötődése a különélő szülő iránt nem kezdődik meg, a szülői felügyeletet gyakorló szülő a kapcsolattartás módosítását, újraszabályozását kérheti.

A kapcsolattartás újraszabályozása során is elsőként vizsgálandó szempont a hatáskör alakulása, miszerint, a kapcsolattartás kérdésében a bíróság döntött a kapcsolattartás megváltoztatását a határozat jogerőre emelkedését követő két éven belül a bíróságtól kell kérni.

Az újraszabályozás során is úgy kell eljárni, mint, amikor a kapcsolattartásról dönt a bíróság, a kiskorú gyermek, valamint a kapcsolattartásra jogosult és kötelezett érdekeit kell összeegyeztetni, teljes körűen értékelve a gyermek körülményeit, életkorát, egészségi állapotát, a gyermeknek a szüleihez fűződő viszonyát, a szülők lakás-, és életkörülményeit, környezetüknek a gyermekre gyakorolt hatását, továbbá a felek egymás közötti kapcsolatát. Nem jogszabálysértő a kapcsolattartás megváltoztatásánál a kapcsolattartásra vonatkozó bírósági rendelkezéseket egységes szerkezetbe foglalásának mellőzése. Ilyen kötelezettsége ugyanis a bíróságnak nincsen, diszkrecionális joga eldönteni, hogy ezt megteszi-e, szükségtelen, ha a jövőben hatályos szabályozás enélkül is egyértelműen megállapítható.

Felmerül a kérdés, hogy mégis milyen esetekben lehet a már rendezett kapcsolattartás megváltoztatását kérni?!

Az új Ptk. a kapcsolattartás két éven belüli újraszabályozása alkalmával számos kérdést vet fel. A bíróságnak figyelembe kell-e vennie, hogy a korábbi szabályozás, vagy a felek korábban megkötött egyezsége óta lényeges körülményváltozás történt-e, változtak-e egyáltalán a felek körülményei, avagy körülményváltozást nem értékelve elegendő csupán a gyermek méltányos, mindenképp felett álló érdekét figyelembe venni a döntés során.

A Csjt. 18.§ (3) bekezdése, amely kimondta, hogy a felek tartós jogviszonyát rendező egyezség megváltoztatását az egyezség jóváhagyásától számított két éven belül a bíróságtól - az egyéb törvényes feltételek megléte esetén is -csak akkor lehet kérni, ha az a felek kiskorú gyermekének érdekét szolgálja, és ha a körülmények változása folytán a megállapodás valamelyik fél érdekét súlyosan sérti. A bíróság ezt a rendelkezést- a Legfelsőbb Bíróságnak a módosított 17. számú irányelvben foglalt iránymutatása szerint alakult bírói gyakorlat alapján- nemcsak akkor alkalmazta, ha a felek a tartós jogviszonyukat a házasság felbontásához kapcsolt pertárgyként rendezték

egyezséggel, hanem akkor is, ha ebben a körben „önállóan”, nem kapcsolt pertárgyként indítottak a rendezés (illetőleg a rendezés módosítása) iránt pert.

A probléma abból adódik, hogy a Csjk. ezt a rendelkezést nem tartalmazza. A Ptk. Kommentárja azzal indokolja a Csjt. 18.§ (3) bekezdésének mellőzését, hogy az abban foglalt megszorítás nem tartotta vissza a szülőket a gyermekelhelyezés (szülői felügyelet gyakorlása) megváltoztatása iránti perindítástól. Ezen túlmenően kifejtette, hogy amennyiben a változtatás a kiskorú gyermek érdekében áll, arra mindenképpen sor kell, hogy kerüljön, akár a korábbi döntés meghozatalát követő két éven belül, akár két éven túl merül is fel a szükségessége, hiszen a kiskorú gyermek mindenek felett álló érdeke, hogy felette az a szülő gyakorolja a szülői felügyeleti jogot (annál kerüljön elhelyezésre) akinél a legkedvezőbbben biztosítható a testi, értelmi, erkölcsi, érzelmi fejlődése. Előbbi mindenképpen helyeselhető álláspont a szülői felügyeleti jog rendezése (gyermekelhelyezés) esetén, illetve akkor, ha a szülői felügyeleti jog rendezésének (gyermekelhelyezés) megváltoztatása miatt szükséges a kapcsolattartás módosítása is. Veszélyeket rejt magában abban az esetben, mikor a szülő kizárólag a kapcsolattartás újraszabályozása iránt (a szülői felügyeleti jog érintetlenül hagyása mellett) indít pert, fennálló, valós indok nélkül, adott esetben pusztán azért mert a másik szülővel a kapcsolattartás végrehajtása során együttműködni nem tud, vagy nem is akar.

A Gyer. 2014. március 15. napjáig hatályos 32. §-a a kapcsolattartás újraszabályozását -ide nem értve a kapcsolattartás korlátozását, szüneteltetését vagy megvonását- a kapcsolattartást rendező határozat jogerőre emelkedésétől számított két éven belül abban az esetben tette lehetővé, ha azok a körülmények, amelyekre a bíróság vagy a gyámhivatal a döntését alapította utóbb lényegesen megváltoztak és a kapcsolattartás újraszabályozása a gyermek érdekeit szolgálja. A Ptk. hatálybalépésével a Gyer. 32.§-a is módosult, kikerült a szabályanyagból a körülmények lényeges megváltozásán, a gyermek érdekén alapuló újraszabályozás kikötése.

A Ptk. és a Gyer. hatályos -kapcsolattartás újraszabályozására- vonatkozó rendelkezései azt sugallják, hogy a felek 2 éven belül a korábbi egyezségükre, vagy a bíróság döntésére alapított körülmények lényeges megváltozása **nélkül**, tulajdonképpen bármilyen indokkal, akár a döntés meghozatalakor már előre látott és utólag be is következett, vagy már akkor fennálló okra

hivatkozással is kérhetik a kapcsolattartási rend megváltoztatását. Ennek elfogadása azzal a következménnyel jár, hogy az újraszabályozásnál a bíróságnak körülményváltozást értékelni nem kell, „csupán” -a Csjk. alapvető szintű rendelkezéseiből adódóan- azt kell vizsgálni, hogy a kapcsolattartás szabályainak módosítása a gyermek érdekében áll, a gyermek mindenképp felett álló, méltányos érdekét szolgálja vagy sem. A fenti jogértelmezés veszélye abban áll, hogy a perindítások parttalanná válhatnak, a felek tényleges ok, indok, körülmény-változás hiányában, akár a kapcsolattartás végrehajtása során kialakuló konfliktusai, nézeteltérései eszközül használhatják fel a kapcsolattartás újraszabályozása iránti perindítás lehetőségét. Előfordulhat az is, hogy a módosítás a gyermek érdekét sem szolgálja, csupán az egyik fél másikkal szembeni „bosszújának” eszköze. Amennyiben ennek a lehetősége felmerül, a bíróságnak széleskörű bizonyítást kell lefolytatnia a felek rejtett indokának, szándékának és a gyermek tényleges érdekének meghatározása érdekében.

A szabályozás és az annak megfelelően évtizedek alatt kialakult, bírói gyakorlatot vezető elvek megváltozása mellett pro és kontra érvek felhozhatók, a bírói gyakorlat feladata lesz eldönteni, hogy a pusztán kapcsolattartás újrendezése iránti perekben a korábbi zsinórmértéket figyelembe véve, vizsgálják, mérlegelik, hogy történt-e körülményváltozás a felek életében, amennyiben igen, úgy a megváltozott élethelyzet és a gyermek érdekeinek összevetése alapján kell állást foglalni abban a kérdésben, hogy a kapcsolattartási szabályok megváltoztatása a gyermek érdekében álló vagy sem. Amennyiben nincs körülményváltozás, úgy fel kell ismerni, meg kell fogalmazni a gyermek oldalán azt a méltányolható érdeket, ami a körülmények változásától függetlenül indokolná a kapcsolattartás módosítását.

Álláspontom szerint a bírói munka, a kapcsolattartás újraszabályozása iránti perekben való döntéshozatal megkönnyítése és végső soron az egységes bírói gyakorlat érdekében a jövőben is bizonyítást kell lefolytatni arra, hogy melyek voltak a korábbi bírói döntés vagy az egyezség meghozatalakor a feleket befolyásoló, jellemző körülmények, és melyek azok, amelyekre hivatkozással kérik a felek a kapcsolattartás módosítását, azok milyen hatással vannak a kapcsolattartás kialakult rendjére, és milyen körülmények jellemzik a felek, a gyermek élethelyzetét a kapcsolattartás megváltoztatása iránti per során. A korábbi -jelenlegi élethelyzet összevetése, a változások értékelése álláspontom szerint -a megváltozott szabályozástól

függetlenül- a jövőben is szükségesek, egyrészt ezt kívánja a gyermek érdeke, másrészt ezzel lehet elejét venni a célszerűtlen, okszerűtlen perlekedésnek. Nehezen lehet elképzelni, hogy a körülmények akármilyen módosulása nélkül a gyermek érdekét szolgálná a kapcsolattartás megváltoztatása, hiszen, ha nem változtak a körülmények már az eredeti döntésnél is a gyermek érdeke volt irányadó, így nincs jogi alapja az újraszabályozásnak. Persze a gyakorlat számtalan esetet produkálhat. Emiatt azt sem lehet következetesen kijelenteni, hogy a gyermek érdekeinek változása a körülmények megváltozását feltételezi, azzal szükségképpen együtt jár. Ha a felek a kapcsolattartás végrehajtása során szembesülnek azzal, hogy nem képesek úgy együttműködni, ahogy azt a kapcsolattartás rendezése során hitték, a szülők közötti kommunikáció nehézkes és konfliktusokkal terhelt, nem megfelelő a meghatározott rend, akkor a kapcsolattartás ezen kuszasága és „rendszeretelensége” negatívan hat ki a gyermekre, érdekét, állandóság, stabilitás érzetét negatív irányba befolyásolja. Ilyenkor az újraszabályozás alapjául szolgáló gyermeki érdek megfogalmazható és fel is ismerhető.

Két éven túl, a kapcsolattartás megváltoztatása iránt indított eljárásokat, sem a régi Csjt., sem a hatályos Csjk. és a Gyer. feltételhez nem köti.

Lényeges körülményváltozásként értékelte a bírói gyakorlat, ha a szülők elköltöznek, megváltoztatják lakóhelyüket, így a gyermek is elszakad a megszokott lakókörnyezetétől.

A körülményekben további jelentős változást eredményezhet a szülők számára is többletfeladatokat jelentő általános iskolai tanulmányok megkezdése, illetőleg folytatása, vagy ha a gyermek a tanulmányok folytatása mellett fejlesztő foglalkozásokra szorul, mozgásfejlesztésen, logopédiai -, és kosárlabda foglalkozásokon is részt vesz, lovagol, vagy úszásfoglalkozásokra jár. Ezek mind lényeges változásként értékelhetők akkor, amikor a felek egyezségének megkötésekor a gyermek még csak óvodás korú volt, óvodába járt.

A körülmények változásával a gyermek magatartása is megváltozhat. A körülmények alakulását lojalitáskonfliktusként élheti át, a kapcsolattartási rend érzelmi biztonságában elbizonytalaníthatja, ami negatívan befolyásolja a gyermektől elvárható, a feladatokhoz való hozzáállását, illetőleg a teljesítményhez való viszonyulását, ilyenkor a gyermek érdekében álló állandóság, rendszeresség

kialakítása szükségessé teheti és teszi a kapcsolattartás módosítását, hiszen a hatályos kapcsolattartás már a gyermek számára sem megfelelő (Pfv.II.21.668/2014/6.). Ez sok esetben szakértői bizonyítással tárható fel. Az érzelmi labilitás megszűnése, a feladatokhoz, illetőleg a teljesítményhez való megfelelő hozzáállás, viszonyulás kialakítása érdekében, a tanidőn kívüli foglalkozásokkal járó jelentős elfoglaltságra, az iskolába járásával kapcsolatos kötelezettségeire tekintettel feltétlenül indokolt a kapcsolattartásnak az addigi gyakorlattól eltérő rendezése.

Lényeges körülményváltozásként értékelhető a kapcsolattartásra jogosult külföldre költözése, külföldi munkavállalása, amennyiben ezzel az egyezségkötéskor még nem számoltak.

Születtek azonban már -a Ptk. hatályba lépése és a Gyer. módosítása előtti időkből- olyan bírósági határozatok, amelyek körülményváltozás hiányában az újraszabályozás jogi alapját a gyermek mindenképp felett álló érdekével, harmonikus személyiségfejlődésével indokolták.

A Legfelsőbb Bíróság Pfv.II.20.798/2009/7. számú döntésében úgy foglalt állást, hogy a felek az egyezség végrehajtása során -amely egyezségkor a felek már tekintettel voltak a felperes külföldi munkavégzésére és arra, hogy szabadsága előre csak nehezen számítható ki- nem tudtak együttműködni. A kapcsolattartás konkrét időpontjáról köztük folyamatosan vita volt, így sem a végrehajtás, sem a pótlás nem volt lehetséges. A Legfelsőbb Bíróság (Kúria) ezért indokoltnak tartotta -a gyermek közeljövőben várható beiskolázására is tekintettel- a folyamatos kapcsolattartás időpontját rögzíteni és a vitákra, végrehajtási és pótlási nehézségekre tekintettel a konkrét időpont meghatározását az időszakos kapcsolattartás tekintetében is szükségesnek ítélte. A Legfelsőbb Bíróság (Kúria) ebben a döntésében a gyermek és a szülő közötti kapcsolattartás módosításának a körében az akkor hatályos Csjt. 18.§ (3) bekezdésének feltételeit és szükségességét a korábbi egyezség végre nem hajtható és pontatlan volta, a szülői együttműködés hiánya miatt látta teljesítettnek, valamint azért mert a rendelkezések számos vitára adtak okot.

A Kúria Pfv.II.20.818/2013/9. számú határozatában az általános gyakorlattól elmozdul, amikor a bíróság kapcsolattartási rendet megváltoztató döntésénél a gyermek mindenképp felett álló érdekét tekinti meghatározónak és nem tette szükségessé a lényeges körülményváltozás igazolását. Kimondta, hogy a kapcsolattartás újraszabályozására, helyszínének módosítására a kiskorú gyermek

személyiségfejlődése érdekében is sor kerülhet, ez nem jelenti a kapcsolattartásra jogosult szülő súlyos érdeksérelmét. Az eset egyedi jellegzetességeit tekintve, a gyermek az anyánál került elhelyezésre, a felperesi apa a kapcsolattartást az anya lakóhelyén gyakorolhatta. A kapcsolattartást szabályozó egyezség a kezdetektől nem működött és ebben az elsődleges mulasztás az apát terheli, közel egy évig kísérletet sem tett gyermeke látogatására. Majd mindkét fél személyében, családi körülményeiben fennálló okok játszottak közre abban, hogy az apa kísérletei a kapcsolattartás megvalósulására nem voltak eredményesek, melynek következtében utóbb az apa már kísérletet sem tett a gyermekével való érintkezésre az anya, illetve az anyai szülők lakóhelyén. Ilyen körülmények mellett a bíróság megállapította, hogy a kapcsolattartás újraszabályozása indokolt ugyanis a kiskorú gyermek mindenekfelett álló érdekét az szolgálja, ha a kapcsolattartásra semleges helyen, a gyermekjóléti szolgálatnál kerül sor, ahol a szakemberek mozdíthatják elő az apa és a gyermek közötti ismeretség, kapcsolat kiépülését, kiteljesedését. A gyermeknek ugyanis alapvető érdeke, hogy mindkét szülőjével pozitív, a fejlődését előmozdító kapcsolatban nőjön fel.

A fentiekből ugyanakkor látható, hogy a Csjt. hatályban léte alatt is igyekezett elmozdulni a joggyakorlat a kapcsolattartás újrendezésének merev feltételekhez kötésétől, és döntését a gyermek méltányos érdekeire alapozta, ez az irányvonal a jelenleg hatályos szabályozás által megalapozható.

IV/4. Kapcsolattartás külföldön

Az új Ptk. a szülői felügyeleti jogok gyakorlása terén, a gyermek huzamos idejű, továbbá végleges külföldre távozásával kapcsolatban a korábbi szabályozást jelentősen módosította és ez kihatott a kapcsolattartás rendezésére is. A gazdasági élet strukturális átalakulása, a családmódok változása folyamatában egyre gyakoribb, hogy a szülők a különválásukat követően más-más államban élnek, idegen országban új élet reményében, munkavállalás céljából hosszabb időre vagy akár letelepedés szándékával berendezkednek, ilyenkor a különélő szülő részéről -többnyire- méltányolható igény, hogy a gyermekével külföldön is kapcsolatot tarthasson.

Ezt a társadalmi változást a jogalkotónak is szem előtt kellett tartania a szabályozás kialakításánál. A gyermek mindkét szülő egyetértésével tartózkodhat huzamos időn át külföldön önállóan, vagy a

másik szülővel együtt, akár tanulmányok folytatása, munkavállalás vagy más hasonló célból. A Csjk. - szemben a Csjt.-vel, ami azt egy évhez kötötte- nem határozza meg a „huzamos idő” határait. A jogalkotó szerint ez szükségtelen, mert a korábbi szabályozás ezáltal megkerülhető volt, a gondozó szülő úgy „játszotta ki”, hogy az egy év letelte előtt a gyermeket hazahozta pár napra, egy hétre, majd azt követően ismét visszavitte külföldre, ezzel elkerülte a másik szülő hozzájárulásának szükségességét. A Csjk. ezzel a gyakorlattal szakított, mindig az adott körülményt, a külföldre távozást kiváltó okot mérlegelve kell állást foglalni abban, hogy kell-e a másik szülő egyetértése vagy sem, vita esetén a gyámhatóság dönt a szülők között. A gyermek letelepedés céljából, tehát végleges külföldre távozásához viszont minden esetben szülői engedély szükséges. Ez nyilván az életvitelszerű kiköltözést, a magyarországi lakóhely teljes felhagyását jelenti, amelyhez mindkét szülő hozzájárulása szükséges. A változás abban áll, hogy gyámhatósági engedélyt már nem kell beszerezni, ha a szülő végleg külföldre akar menni gyermekével.

A gyakorlatban a korábbi szabályozás miatt vitatott volt, hogy a rövid tartamú, gyermekkel közös külföldre utazás, vagy külföldi nyaralás lehetősége megilleti-e a különélő szülőt a gondozó szülő, vagy a gyámhatóság jóváhagyása nélkül. A kérdést a Csjk. egyértelműen rendezte. Azt, hogy a külföldre távozás, költözés szabályai némiképp lazultak, enyhültek, tágabb teret kapott a szülői autonómiát és ezzel együtt gyengült a hatósági beavatkozás lehetősége, a jogalkotó a kapcsolattartás szabályozása során is szem előtt tartotta.

A kapcsolattartás a Csjk. hatályba lépése óta nem korlátozódik Magyarország területére, az a gyermek meghatározott időtartamú külföldre vitelére is kiterjed. A korábbi szabályozással ellentétben, a kapcsolattartást rendező határozatban nem kell kifejezetten feljogosítani a különélő szülőt arra, hogy a gyermeket a kapcsolattartás alatt meghatározott időre külföldre vigye, a külföldre utazás joga minden korlátozás, külön erre irányuló megengedő rendelkezés nélkül, a főszabály szerint megilleti. A gyermeket gondozó szülő nem tudja megakadályozni, hogy a különélő szülő a gyermekkel a kapcsolattartás ideje alatt külföldre utazzon. Amennyiben a bíróság a kapcsolattartás külföldi gyakorlását a gyermek érdekében állónak ítéli meg, úgy a kapcsolattartást szabályzó határozatában a külföldre vitel lehetőségét ki kell zárni, illetve ki kell

mondani, hogy a kapcsolattartásra jogosult szülő a gyermeket nem viheti külföldre vagy meghatározott államokba.¹⁵

Az országhatárokat átívelő kapcsolattartás kapcsán már a Gyermek Jogairól szóló New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény is gyermeki jogként deklarálta, hogy „annak a gyermeknek, akinek szülei különböző államokban állandó lakóhellyel rendelkeznek, joga van, kivételes körülményektől eltekintve mindkét szülőjével rendszeresen személyes kapcsolatot és közvetlen érintkezést fenntartani” (10.cikk (2) bekezdés).¹⁶ Továbbá a Gyermek Jogellenes Külföldre Vitelének Polgári Jogi Vonatkozásairól szóló 1980. évi Hágai Egyezmény (továbbiakban: Jogellenes Gyermekelviteli Egyezmény) 5. cikkének b) pontja szerint a láthatási jog magában foglalja a gyermek szokásos tartózkodási helyéről egy másik helyre, korlátozott időtartama történő elvitelének jogát, természetesen az egyezmény tárgyi hatályát, alkalmazását tekintve itt is a kapcsolattartásnak azon formájáról van szó, amikor a gyermek lakóhelye szerinti országtól eltérő országban történik.

Hazánk Európai Unió csatlakozása óta, mint az Európai Unió tagja köteles a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 2201/2003/EK rendeletet (a továbbiakban: Brüsszel II.A rendelet) a tagállamok közötti viszonylatban alkalmazni. A Brüsszel II.A rendelet szabályozza a szülői felelősséggel kapcsolatos ügyekben a joghatóságot, a határozatok elismerését és végrehajtását, egyik legfőbb célkitűzése annak a biztosítása, hogy a gyermek fenn tudja tartani a kapcsolatot a különélő szülőjével a különválás után még akkor is, ha különböző tagállamokban élnek. A 2. cikk 10. pontja szerinti „láthatási jog” tartalmazza a gyermek szokásos tartózkodási helyétől eltérő helyre, korlátozott időre való elvitelének jogát.¹⁷

Meg kell említeni, hogy a külföldi kapcsolattartás, számos, a kapcsolattartást rendező határozat be nem tartásából fakadó, végrehajtást érintő problémát vet fel, hiszen a gyámhatóságnak nincs,

¹⁵ Boros Zsuzsa, Katonáné Pehr Erika, Kőrös András, Makai Katalin, Szeibert Orsolya Polgári Jog Családjog. Az új Ptk. magyarázata III/IV, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2013., 278-279.o.

¹⁶ Szerk.: dr. Kőrös András: A családjog kézikönyve, Budapest, HVG -ORAC Lap -és Könyvkiadó Kft., 2007., 781. o.

¹⁷ Szerk.: dr. Kőrös András: A családjog kézikönyve, Budapest, HVG -ORAC Lap -és Könyvkiadó Kft., 2007., 782. o.

illetőleg korlátozott a lehetősége van arra, hogy a kapcsolattartást szabályozó határozatot, ezen belül a gyermek átadását és visszaadását az ország határain kívül rendezze és egyáltalán ellenőrizze a kapcsolattartás szabályainak betartását az ország határain túl. A Brüsszel II.A rendelet a határokon átívelő kapcsolattartási rend betartását és betartatását, annak előírásával törekszik megkönnyíteni, hogy a láthatási jogok tekintetében hozott határozat egy másik tagállamban közvetlenül, végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás nélkül elismerhető és végrehajtható. Ehhez nem szükséges más, mint a rendelet szerinti III. melléklet, a láthatási jogokra vonatkozó igazolás kiállítása az eredetileg eljáró tagállam bírósága által. E határozatokat bármely tagállam közvetlenül külön végrehajtási és elismerési eljárás nélkül köteles elismerni, a végrehajtásuk iránt a szükséges intézkedéseket megtenni. Ha a különélő szülő a gyermeket a kapcsolattartás idejére külföldre viszi, de a kapcsolattartás lejártával nem hozza vissza, úgy a Jogellenes Gyermekelviteli Egyezmény alapján a szülői felügyeleti jogot gyakorló szülő kezdeményezheti a gyermek visszavételének elrendelését. Az eljárás során hozott, visszavitt elrendelő határozat, a Brüsszel II.A rendelet utaló rendelkezései folytán, a tagállamok viszonylatában közvetlenül, elismerési és végrehajtási eljárás lefolytatása nélkül végrehajtható. A határozat alapján az a tagállam, ahová a gyermeket jogellenes elvitték, vagy ahol jogellenesen visszatartották köteles megtenni a szükséges intézkedéseket a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti országba való visszavitele iránt.

Látható, hogy a nemzetközi és az uniós jogforrások is, egymással összhangban igyekeznek garanciát biztosítani és megteremteni visszavétel jogi lehetőségét akkor, amikor a különélő szülő visszaél a más országban történő kapcsolattartás jogával.

A Kúria Pfv.II.20.791/2015/18. számú ítéletével felülvizsgálati eljárás során rendezte a kapcsolattartást, olyan a külföldi kapcsolattartás lehetőségét, lehetőségének mellőzését, időtartama meghatározásának fontosságát felvető ügyben, ahol a szülők közül az alperes Angliában, a felperes Magyarországon élt, a gyermekkel pedig felváltva tartózkodtak a két ország területén. Végül a Kúria a kapcsolattartás jogát kizárólag a nyári szünetre csökkentette, abban viszonylag tág időtartamban, négy hétben határozta meg, amelyben két hét időtartamra Magyarország területére korlátozta a kapcsolattartást.

A felek házasságából 2008. április 19-én T. utónevű gyermekük született. Ekkor az alperes életvitelszerűen az Egyesült Királyságban, a felperes Magyarországon élt a gyermekkel. A gyermek fél éves korától a felperes és a gyermek felváltva Angliában, illetőleg Magyarországon tartózkodtak. A felek utolsó házastársi közös lakása egy angliai bérelt ingatlan volt. Az életközösség megszűnése után a házastársak közötti kommunikáció fokozatosan elnehezült, majd elmérgesedett, a bizalom megrendült, az alperesnél 2012. novemberében súlyos szorongást és depressziót állapítottak meg, a depresszió és nyugtalanság miatt orvosi, gyógyszeres kezelés alatt áll Angliában. A betegségét kiváltó okok között szerepelt a felek párkapcsolati, később a kapcsolattartás miatti konfliktusa. Majd 2013. januárjában rosszindulatú melanoma betegség miatt műtötték. A műtét után gyógyszeres terápiában részesült, állapota stabilizálódott, változatlanul a felek utolsó közös angliai bérlakásában élt. A gyermekkel 2013. novembere óta nem találkozott, kapcsolatot vele nem tartotta. A gyermek 2014. szeptemberében megkezdte az általános iskola első osztályát. A felek elmérgesedett kapcsolata nem rendeződött.

A felülvizsgálattal érintett jogerős -másodfokú- ítélet az alperes számára széles körű, a teljes tavaszi, őszi iskolai szünetre, a téli iskolai szünet egy részére, továbbá nyáron három hétre kiterjedő kapcsolattartást biztosított, az alperes munkahelyi elfoglaltsága, a földrajzi távolság miatt. A 2015. évi tavaszi iskolai szünetben a kapcsolattartás helyszínéül Magyarországot jelölte ki, az ezt követő kapcsolattartási időpontokra a helyszín magyarországi korlátozására vonatkozó rendelkezést mellőzte.

A felülvizsgálati eljárásban a felek az alperes és a gyermek közötti kapcsolattartás rendezését egyezően heti kétszeri, nem közvetlen érintkezés lehetővé tételével és nyaranta egy hosszabb tartamú, a gyermek elvitelének jogával és kötelezettségével megvalósuló formában kérték. A nyári kapcsolattartás időtartamát a felperes a júliusi és az augusztusi hónapokban kétszer tíz egybefüggő napban, az alperes pedig évente a teljes július hónapban jelölte meg. A felperes kérte továbbá, hogy a Kúria a gyermek 12 éves koráig Magyarország területére korlátozza az elvitellel megvalósuló kapcsolattartást. Az alperes kérelme ezzel szemben a kapcsolattartás Magyarország területére korlátozásának mellőzésére irányult.

Kúria Pfv.II.20.791/2015/18. számú döntésében a jogerős ítéletnek a felülvizsgálattal támadott, a kapcsolattartásra vonatkozó rendelkezéseit részben hatályon kívül helyezte, mellőzte a tavaszi, az őszi és a téli iskolai szünet időtartamára a kapcsolattartást. A nyári iskolai szünetben a kapcsolattartást a következők szerint módosította. Az alperest minden év július 1. napjától július 31. napjáig terjedő 4 hét egybefüggő kapcsolattartás illette meg. Ebből a július 1. napjától július 17. napjáig terjedő időszakban az alperes kapcsolattartási jogát Magyarország területére korlátozta. A felperes a gyermek átadására július 1. napján reggel 7:00 órakor, az alperes a gyermek visszaadására minden év július 31. napján 14:00 órakor, a felperes lakóhelyén volt köteles. Mellőzte a nyári kapcsolattartás pótlására vonatkozó rendelkezést. A 2016. évi négy hetes nyári kapcsolattartást Magyarország területére korlátozta. Megállapította, hogy a kapcsolattartással felmerülő költségek az alperest terhelik.

Az alperest a folyamatos kapcsolattartás keretében, a felperest pedig a nyári kapcsolattartás keretében feljogosította, hogy a gyermekkel minden héten szerdán és vasárnap 19:00 órától 19:30 óráig magyar mobiltelefonon vagy skype-on a kapcsolatot felvegye.”

A Kúria döntését azzal indokolta, hogy a Gyer. 27. § (1) bekezdése, a Csjt. 92.§ (1) bekezdése a kapcsolattartás gyakoriságát, időtartamát és módját nem határozza meg. A bíróságnak ezért -a kapcsolattartás céljának megfelelően- a kapcsolattartásra jogosult szülő méltányos érdekére, körülményeire és a gyermek korára, egészségi állapotára, előmenetelére tekintettel, a gyermek érdekének szem előtt tartásával kell döntenie.

A perben beszerzett igazságügyi pszichológus szakértői véleményből kitűnt, hogy a gyermek az őt nevelő felpereshez erősen ragaszkodik, de mindkét szülőjét egyaránt szereti. Kétségtelen, hogy az alperes depressziós, de rendszeres gyógykezelésben, terápiában részesül, betegsége a munkavégzésben nem akadályozza, arra pedig konkrét adat a perben nem merült fel, hogy betegsége miatt nem képes a gyermek körüli mindennapi teendők ellátására. A Kúria mindezek mérlegelésével az alperest feljogosította arra, hogy a pótlás nélküli személyes kapcsolattartási jogát nyáron július 1. napjától kezdődően, egybefüggően, egy hónapon át gyakorolja. Ezt követően abban foglalt állást, hogy az alperes és a gyermek közti kapcsolattartásnak Magyarország területére

történő korlátozása jogszabálysértő-e, vagy sem. Megállapította, hogy a kapcsolattartásra vonatkozó keretszabályok nem tartalmazzak tilalmat a gyermek külföldre vitelével kapcsolatban. A kapcsolattartás helyét illető döntésnél ugyanakkor az általános szabályok, jogelvek, valamint a Magyarországra és a különélő szülő államára vonatkozó nemzetközi egyezmények is irányadók. A nemzetközi jogelvnek megfelelően, több elvi bírósági határozatában (EBH2008. 1775., EBH2007. 1610., EBH2001. 418.) már korábban is kimondta; a gyermeknek a nemzetközi egyezményekben deklarált alkotmányos joga, hogy különélő szülőjével kapcsolatot tarthasson akkor is, ha más országban él.

Utalt arra, hogy a szülők kapcsolatának megromlása, a gyermek érdekében álló megfelelő kommunikáció hiánya, az alperes betegsége, továbbá a kapcsolattartások megghiúsulása miatt az alperes és a gyermek közötti harmonikus kapcsolat fenntartása elnehezült. Ennek újbóli felépítése, kialakítása a gyermek érdekében azt indokolja, hogy a 2016. évi nyári teljes személyes kapcsolattartást Magyarország területére korlátozza, amely biztosítja a gyermek számára az alperes családjával, az apai nagyszülőkkel, a közeli rokonsággal való kapcsolat ismételt felvételének lehetőségét is. A bíróságnak azonban a gyermek érdekét távlatilag, a jövőre nézve is értékelni kell, a külföldön való kapcsolattartásra vonatkozó döntésnél gyermek 12. életévének betöltése nem lehet meghatározó szempont. A perbeli gyermek a 2017. évi nyári kapcsolattartás időszakában már több mint kilenc éves lesz. Egy ilyen korú gyermek esetén a külföldi kapcsolattartás az életkorra hivatkozással a gyermek tartózkodási helyének megfelelő ország területére nem korlátozható. A Kúria hangsúlyozta, hogy a per kezdeti szakában a felperes az akkor négy éves gyermek külföldre utazásához maga is hozzájárult.

A Kúria álláspontja szerint ez a szokásos rendezéstől eltérő, évente egy hónapon át a gyermek elvitelével megvalósuló személyes kapcsolattartás azonban feltétlenül indokolja, hogy a Kúria a kapcsolattartás első hetét Magyarország területére korlátozza. Figyelemmel arra, hogy a gyermek érdekében álló szabályozással a gyermek által ismert és megszokott magyar környezetben fokozatosan biztosítható a gyermek és az apa közötti személyes kapcsolat elmélyítése, a külföldi utazásra való közös felkészülés lehetősége, amelynek költségei a kapcsolattartásra jogosult alperest terheli. A magyarországi tartózkodás időtartamának további szűkítése valójában az alperes kapcsolattartási jogának a korlátozását jelentené, amelyre a Csjt. 92. § (4) bekezdése csak a

felróható magatartást tanúsító szülő esetén, és kizárólag a gyermek érdekében ad módot. A perben azonban nem merült fel olyan adat, amely az alperes jogának korlátozását a gyermek érdekében szükségessé tenné. A gyermek és a felperes közötti szoros kapcsolatra tekintettel és a biztonságérzetének növelése érdekében a felperest feljogosította arra, hogy az alperest megillető nyári kapcsolattartás teljes időtartama alatt hetente két alkalommal, szerdán és vasárnap 19:00 órától 19:30 óráig magyar mobiltelefonon vagy skype-on a gyermekkel a kapcsolatot felvegye.

A külföldi kapcsolattartás lehetővé tételének nemcsak abban az esetben van kiemelten fontos szerepe, amikor a gyermeket nyaralás céljából viszik külföldre, hanem akkor is, ha a különélő szülő külföldön él életvitelszerűen, magyarországi lakóhellyel nem is rendelkezik, ezért az országon belül nem is tudná a kapcsolattartás helyszínét biztosítani, illetve fontos szerepet játszhat abban, hogy a gyermek a nem magyar állampolgárságú szülő hazáját, anyanyelvét, kulturális közegét, ott élő rokonait megismerhesse.

Külön ki kell emelni a kapcsolattartás szabályozásának azon esetét, amikor a különélő szülők olyan ország állampolgárai, illetve rendelkeznek ott lakóhellyel, amely államok nem részesei a Gyermekjogi Egyezménynek és a Hágai Egyezménynek sem és az érintett ország és Magyarország között olyan kétoldalú nemzetközi egyezmény sincs, amely a kapcsolattartás szabályainak betartását, végső soron a gyermek hazahozatalát garantálná. Ebben esetben az az ítéleti rendelkezés, mely szerint a jogosult az időszakos kapcsolattartási jogát a gyermek 14. életévének betöltéséig csak a Hágai Egyezményben részes azon európai országokban gyakorolhatja, amelyekbe a gyermek személyi igazolvánnyal beléphet, ugyan korlátozó jellegű, azonban nem diszkriminatív, összhangban áll a Csjk. 2. § (1) bekezdésében foglaltakkal, mely szerint a családi jogviszonyokban a gyermek érdeke és jogai fokozott védelemben részesülnek. A kapcsolattartás helyének kijelölése nem korlátozó rendelkezés, lehetővé teszi, hogy a jogosult a gyermeket a kapcsolattartás alkalmával lényegében a Föld bármelyik országába magával vigye. Ugyanakkor a kapcsolattartásról szóló rendelkezésnek megfelelő garanciát kell nyújtania ahhoz, hogy a jogosultnak a gyermekével való kapcsolattartási joga ne veszélyeztesse az ítéletnek a „gyermekelhelyezésre” vonatkozó joghatályát. A Legfelsőbb Bíróság Pfv.II.21.550/2010/3. számú határozatában kifejtette, hogy a másodfokú bíróság a kapcsolattartás szabályozásakor nem azért korlátozta a külföldön történő kapcsolattartást, mivel preconcepciója szerint az alperes e jogával visszaélve a gyermeket nem

hozná vissza Magyarországra, hanem azt tartotta szem előtt, hogy a gyermek a 14. életévének betöltéséig csak olyan államba utazhasson, melyből a hazatérte és ezáltal a jogerős ítélet „gyermekelhelyezésre” vonatkozó rendelkezésének feltétlen érvényesülése szükség esetén jogi úton kikényszeríthető. Ez pedig nem biztosítható olyan állam esetén, nem részese a Gyermekjogi Egyezménynek, illetve a Hágai Egyezménynek és nincsen családjogi vonatkozású kétoldalú egyezmény sem a Magyarország és az adott állam között. Erre tekintettel nem érvényesülhet jogi előírásaként a Gyermekjogi Egyezmény 11. cikke sem, mely szerint az Egyezményben részes államok intézkedéseket tesznek, hogy megakadályozzák a gyermekek törvényellenes külföldre utaztatását és ott tartását, ebből a célból előmozdítják a kétoldalú és többoldalú megállapodások megkötését, illetőleg a meglévő megállapodásokhoz való csatlakozást. A mindkét állam által elfogadott nemzetközi egyezmény, illetve kétoldalú megállapodás hiányában tehát nincsen jogi garancia arra vonatkozóan, hogy a kapcsolattartás a gyermek elhelyezésére vonatkozó jogerős bírói határozatot ne „írhasa felül”, noha ez nem csupán a gondozó szülő, hanem a perbeli gyermek érdekét is súlyosan sértené, ezért a kapcsolattartás helyének behatárolása kifejezetten szükséges.

V. Felelősség a kapcsolattartás akadályozásáért, szabályainak megszegéséért

A kapcsolattartás szabályainak megszegéséhez, akadályozásához törvény eltérő jogkövetkezményeket fűz, a vagyoni szankcióktól a kapcsolattartás megvonásáig.

Ha a kapcsolattartásra jogosult vagy kötelezett személy a kapcsolattartást kellő indok nélkül akadályozza vagy szabályait megszegi, az így keletkezett, igazolt költségeket és a másik szülőnek okozott kárt megtéríteni köteles. Az igazolt költségekről a gyámhatóság dönt, megtérítésük végrehajtási eljárásban is kérhető. Az egyéb kártérítési igényeket viszont a bíróság a polgári jog szabályai szerint bírálja el, a szerződésen kívüli károkért való felelősség szabályait megfelelően alkalmazva.

A felróható magatartással megakadályozott vagy megghiúsított kapcsolattartás elmaradásával okozott károk körébe mind a feleslegesen felmerült kiadások, mind az egyéb vagyoni és nem vagyoni jellegű károk megtérítésének kötelezettsége beletartozik. Ha a gyermekeket gondozó szülő indokoltan, saját érdekkörében -például beteg szülő ápolása, munkahelykeresés, megfelelő

életkörülmények megteremtése érdekében- költözik a különélő szülőtől távolabbi helyiségbe, a kapcsolattartás során így jelentkező többletterhek nem háríthatók át rá. A lakóhely-változtatás anyagi és fizikai terheiben a feleknek osztoznia kell. Ezen az sem változtat, ha a különélő szülő kezdetben hozzájárult ahhoz, hogy ideiglenesen a gyermekkel együtt a gyermeket gondozó szülő elköltözzön, de arra nem számított, hogy végleg letelepedik a gyermekkel és nem költözik vissza. A bíróság döntése előtt vizsgálnia kell, hogy a költöző szülőt milyen célok vezették. Egyértelműen nem a kapcsolattartás megghiúsításának célja vezette, ha az utolsó közös lakást kiüríteni és elhagyni volt köteles, és nem volt olyan kötődése vagy szempontja, amely korábbi lakóhelyén vagy annak közelében való tartózkodását indokolta volna. Ebben az esetben viszont a különélő szülőnek, az őt megillető kizárólagos lakáshasználat miatt kifejezetten számolnia kellett az elköltözéssel és az elköltözés mindék szülő érdekkörében felmerült okra vezethető vissza.

A károk nem vagyoni jellegűek is lehetnek, a nem vagyoni kár megtérítésének alapja valamely személyiségi jog sérelme. Az általános hivatkozási alap a perekben a kapcsolattartáshoz való jog, és ezáltal az emberi méltósághoz való jog sérelme. Mivel sem a régi sem az új Ptk. a személyiségi jogok felsorolása tekintetében nem tartalmazott taxatív felsorolást, bármely a törvényben nem nevesített személyiségi jogsértés lehet kártérítés alapja. Bár az alább ismertetett joggyakorlat a régi Ptk. szabályain alapul, tekintetben az új Ptk. hatálybalépésével is alkalmazhatóak, függetlenül attól, hogy az új Ptk. a nem vagyoni kártérítés intézménye helyett -új jogintézményként- a sérelemdíjat vezette be, mint a személyiségi jogok megsértésének közvetlen kompenzációját, illetve a pénzbeli elégtételt jelentő magánjogi büntetését. A legfontosabb érdemi változtatás, hogy a sérelemdíj iránti igény megalapozásához a jogsértés tényén kívül további hátrány bizonyítására nincs szükség. A sérelemdíjnak a kártérítési jogtól történt elszakítása nem jelenti azt, hogy fontos részletkérdésekben ne lehetne a kártérítés szabályait alkalmazni. A Ptk. kifejezetten kimondja, hogy a sérelemdíj fizetésére kötelezés feltételeire -különösen a sérelemdíjra köteles személy meghatározására és a kimentés módjára- a kártérítési felelősség szabályait kell alkalmazni.

A lefoglalt nyaralás költségeinek viseléséről és nem vagyoni kártérítésről döntött a Kúria Pfv.III.21.041/2015/7. számú ítéletében, és a felperes felülvizsgálati kérelmét alaptalannak

tekintette, egyetértett az elő és a másodfokú bírósággal abban, hogy az alperes jogellenes magatartása hiányában a kártérítési felelőssége nem állapítható meg.¹⁸

A Pesti Központi Kerületi Bíróság a felek házasságából született gyermeket az anya nevelésében helyezte el, és rendezte az apa és a gyermek közötti kapcsolattartást is. 2008-tól a felperes és a gyermeke közti viszony megromlott, 2008. október 31. napjától folyamatos viták voltak a kapcsolattartás tárgyában. A kapcsolat megromlásának oka mindkét szülő magatartására volt visszavezethető, a szülők közötti, kölcsönös okok miatti konfliktusok elmélyülése folytán. A felperes és a gyermek a kapcsolatot tulajdonképpen nem is tartották -legalábbis a felperes el nem vitte a gyermeket- és a gyermek nem is akart találkozni a felperessel, a felperes társaságában nem beszélt. A felperes 2010 nyarán nyaralást tervezett a gyermekkel, ennek költségeit be is fizette, a gyermek azonban nem akart vele menni.

A felperes jelentős számú gyámhatósági eljárást kezdeményezett az alperesi anyával szemben, majd a kapcsolattartás újraszabályozását is. A kapcsolattartás újraszabályozása folytán 2012. július 1. napjáig az apa kizárólag a családsegítő központ hivatalos helyiségben volt jogosult a gyermekkel találkozni, figyelemmel arra, hogy ekkor már két éve nem realizálódott a gyermek és az apa közötti kapcsolattartás, a gyermek az édesapától eltávolodott, az apai környezettől tartott, ezért az elvitelt is magába foglaló kapcsolattartás megváltoztatása szükséges volt.

Ezt követően a felperes a keresetében 5.000.000 forint nem vagyoni kár megfizetésére kérte az alperes kötelezését, arra hivatkozott, hogy az alperes 2008. november 1. napjától nem teszi lehetővé az apai kapcsolattartást. Vagyoni kárigényként a befizetett két nyaralási költség -45.990 és 46.000 forint- és azok késedelmi kamata megfizetésére is kérte az alperes kötelezését.

¹⁸ A felülvizsgálati kérelemben támadott volt a jogerős ítélet nem vagyoni kártérítésről szóló része, ennek vizsgálatára sor kerülhetett, míg a vagyoni kártérítésről szóló rendelkezése a 3.000.000 forintos értékhatár alatti tilalom miatt nem volt támadható, ezért ennek felülvizsgálatára nem is kerülhetett sor.

Az elsőfokú bíróság ítéletével a nem vagyoni kártérítés megfizetésére irányuló kereseti kérelem vonatkozásában a pert megszüntette, az ezt meghaladó keresetet elutasította. A per megszüntetéséről az 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) 130. § (1) bekezdés d) pontja alapján rendelkezett, miután a 2008. november 1. napjától kezdődő időszakra vonatkozó kapcsolattartás elmaradása miatt a felek között ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog iránt indított perben a Pesti Központi Kerületi Bíróság 6.P.90.788/2010/72. szám alatt 2013. május 8-án már ítéletet hozott.

A felperes vagyoni kárigényét pedig azért tartotta alaptalannak, mert az alperes magatartása megfelelt az általában elvárhatónak; levélben jelezte a felperesnek a releváns körülményeket és nem volt az alperes terhére róható, hogy a felperes azt csak a nyaralás költségeinek a befizetését követően kapta meg. Rámutatott arra az ítélet indokolásában, hogy a perbeli jogvita elbírálása vonatkozásában nem azt kellett vizsgálni, hogy az anya eleget tett-e a kapcsolattartást szabályozó ítélet rendelkezésének, hanem azt, hogy a felek magatartása mennyiben felelt meg az általában elvárhatóság követelményének.

A felperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta. A fellebbezésben kifejtett érvelés miatt kiemelte az ítélet indokolásában, hogy a kapcsolattartás jogellenes megfiúsításával okozott kárt is köteles a felróható magatartást tanúsító szülő a másik félnek megtéríteni. A felperest terhelte a kártérítési felelősség feltételei fennállásának a bizonyítása. Kétségtelen, hogy a felperes károsodott azzal, hogy a nyaralási költségeket kifizette, a kára azonban nem az alperes magatartásával okozati összefüggésben következett be. A felek között 2008. október 31-től folyamatos vita volt a kapcsolattartás tárgyában, a felperes és a közös gyermek közötti kapcsolat oly mértékben megromlott, hogy az alperestől nem volt elvárható, hogy az elvitel jogával gyakorolható kapcsolattartást felperes számára biztosítsa. Ezt a megállapítást nyomatékosan megerősíti a gyámhivatal 2009. decemberi határozata, és a kapcsolattartást újraszabályozó jogerős ítélet is. Mindezek alapján jogellenes magatartás hiányában az alperes kártérítési felelőssége nem volt megállapítható. Nincs -mert nem bizonyított- az alperesnek olyan magatartása, amely abban állna, hogy kifejezetten megakadályozta a kapcsolattartást

hosszú időn át, s ezzel tanúsított volna jogellenes magatartást. A jogerős ítélet ellen a felperes nyújtott be felülvizsgálati kérelmet.

A kapcsolattartáshoz való jog, mint személyhez fűződő jogok megsértése miatt indított kártérítési perekben figyelemmel kell lenni arra, hogy a kapcsolattartás a külön élő szülő számára nem csupán jogosultság, hanem a gyermek érdekét, testi, lelki, erkölcsi fejlődését messzemenően támogató kötelezettség is. Ezért a külön élő szülő és a gyermek közötti kapcsolat elnehezülése, a kapcsolattartás akadályozása a gyermeket nevelő szülő részéről önmagában nem lehet alapja a kártérítési kötelezettségnek. Főként olyan esetben, amikor a kapcsolattartás a gyermek fejlődését negatív irányba befolyásolja. Ilyen körülmények között -amikor a kapcsolattartás meghiúsult, vagy akadályozott volt- sem a személyiségi jogok megsértése, sem pedig a gondozó szülő magatartásának felróhatósága nem állapítható meg.

A felperes keresetében 4.000.000 forint nem vagyoni kártérítés megfizetésére kérte az alperes kötelezését. Vagyoni kárként az elmaradt kapcsolattartások alkalmával, és ezzel összefüggésben indított eljárások során felmerült utazási és egyéb (posta, fénymásolás) költségei megtérítését kérte 370.440 forint összegben. A nem vagyoni kártérítés alapjaként hivatkozott, hogy az alperes, a volt házastársa a házasságukból 1999. augusztus 16. napján született gyermek láthatásával kapcsolatban jogellenes magatartást tanúsított. Állította, hogy az alperes azzal a magatartásával, hogy 2008. óta „elzárja gyermekétől” a kapcsolattartáshoz való jogát és a személyes szabadságát korlátozta, sérült az egészséghez való joga és az emberi méltóságának a joga, hátrányként pedig egészségi állapota sérült, a pszichés és fizikai károsodásai miatt.

A felperes keresetét az ügyben eljáró első-és másodfokú bíróság alaptalannak tekintette. Az elsőfokú bíróság a felperes állított kárának bizonyítása hiányában utasította el a keresetet, míg a másodfokú bíróság az elutasító döntéssel egyetértett, de az indokolást kiegészítette és az alperes magatartásának jogellenességét vizsgálva állapította meg, hogy ugyan 2010. év előtt az alperes jogellenes magatartást tanúsított a kapcsolattartás esetenkénti akadályoztatásával, de megállapította azt is, hogy magatartásának felróhatósága nem állapítható meg, a 2010. év utáni kapcsolattartásoknál pedig ilyen jogellenes magatartása

nem volt. A felülvizsgálati eljárás során a Kúria Pfv.III.20.595/2015/3. számú ítéletével a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta. A szülőknek együttesen is törekedni kell arra, hogy a szakemberek bevonásával, segítségével a gyermek egészséges érzelmi fejlődése érdekében az apa és a gyermek közötti megfelelő kapcsolat mielőbb helyre álljon. Az alperes kártérítési felelősségének a megállapításához az adott esetben annak a folyamatnak a vizsgálata és értékelése volt szükséges, amit a kapcsolattartásra vonatkozó jogerős ítéletek a felek számára kötelező magatartásként meghatároztak, vizsgálva mindkét szülő magatartását. E körben a gyermeket nevelő anyának a kapcsolattartásban való felkészítés és annak biztosítása volt a feladata, ugyanakkor az apának is együttműködő magatartást kellett tanúsítania annak érdekében, hogy a gyermek várja és akarja az apával való kapcsolat létrejöttét. A 2008. októberi eset utáni időszakban, a büntető feljelentés, majd a kapcsolattartás szabályozásával és végrehajtásával kapcsolatos eljárások során mindkét szülőnek aktívan kellett volna közreműködnie annak érdekében, hogy a felmerült problémákat megoldják és békésen rendezzék a gyermek érdekében. Ez volt tehát az elvárható magatartás, amely a felek számára „zsinórmértékül” szolgált egymás közti és a szülők és gyermek közti kapcsolatban is. Az adott esetben a kapcsolattartás elmaradásának oka mindkét szülő magatartására volt visszavezethető, ez pedig nem lehet alapja annak a megállapítására, hogy az alperes jogellenes magatartásával a felperes személyhez fűződő jogait megsértette volna. A kapcsolattartáshoz való joga nem sérült a felperesnek, mert mindkét szülő egyaránt közrehatott a köztük lévő kapcsolat megromlásában, amely azt eredményezte, hogy a gyermek eltávolodott az apától, és ez egyben a kapcsolattartás korábbi módon történő megvalósulásának is akadálya volt. A felek között folyamatban volt a kapcsolattartás szabályozása miatti perben, a bíróság észlelve ezt az „objektíve elmergesedett helyzetet”, tartotta indokoltnak a felügyelt kapcsolattartás szabályozását épp annak érdekében, hogy ez a kapcsolat az apa és a kiskorú gyermek között helyreálljon, és amely elsődlegesen a kiskorú gyermek érdekét szolgálta. Ezért a felperes által hivatkozott további személyhez fűződő jogok, így a személyes szabadság korlátozása, az emberi méltóság megsértése sem állapítható meg a hivatkozott időszakban a kapcsolattartás akadályoztatása miatt, arra figyelemmel, hogy a szülők közös felelőssége volt a kapcsolat elmergesedése. A kiegészített orvosszakértői vélemény pedig egyértelműen alátámasztotta, hogy a kapcsolattartásban jelentkező problémák nem hatottak közre a felperes pszichés és fizikai

egészségkárosodásának a kialakulásában, vagy romlásában, ezért a felperes egészséghez való joga egyébként sem emiatt sérült. Ezért bár voltak mulasztásai az alperesnek 2008. novemberétől 2010. júniusig a kapcsolattartásban, ebben az időszakban volt jogszabálysértő magatartása, ami miatt bírság kiszabására is sor került, de ez azért nem minősül jogellenes és felróható magatartásnak csupán az alperes terhére értékelve, mert a szülők közötti „objektíve rossz kapcsolat” volt az oka a kapcsolattartás elmaradásának.

Az új Ptk. hatályba lépése a kapcsolattartás szabályainak megszegésére alapított személyiségi jogsértések megítélésében is változást hozhat, ahogy erre a Kúria Pfv.IV.20.445/2015/4. számú határozatában is utalt.

A régi Ptk. alapján egyértelmű és következetes a kialakult bírói gyakorlat szerint az, hogy a személyiségi jogi perek csak a jogrendszerben betöltött helyüknek, szerepüknek megfelelően alakíthatják az életviszonyokat. Következetes és egyértelmű a gyakorlat abban, hogy a személyiségi jogi per nem szolgálhat bármely más jogterületre tartozó jogvita eldöntésére, de még véleményezésére sem. A nevesített személyiségi jogok közé nem illeszthető be a kapcsolattartási jog, tekintettel arra, hogy a régi Ptk.-ban nevesített személyiségi jogok abszolút szerkezetűek, a szülő és gyermek közötti jogviszony, mint családjogi jogviszony legfeljebb „relatív” személyi jogok kategóriájába lenne besorolható. A gyermek és a különélő szülő közötti kapcsolattartás, mint relatív személyiségi jogviszony a személyiségi jogok megsértésének objektív szankciórendszerében nem értelmezhető, mert az objektív szankciók felróhatóságtól függetlenül alkalmazandóak, vagyis a jogsértés ténye minden további vizsgálódás nélkül „kiváltja” a szankciót, a relatív személyiségi jogok esetében írt kölcsönösség a jogviszonyban résztvevő valamennyi fél (a kapcsolattartási jog esetében a gyermek, a különélő és a gyermekkel együtt élő szülő) magatartásának az együttes vizsgálatát tenné szükségessé. A régi Ptk. alapján kialakult bírói gyakorlat szerint a láthatás és kapcsolattartás szabályozására egyértelműen a családjogi jogintézmények szolgálnak, a végrehajtásról pedig a gyámhatóság köteles gondoskodni. Ellenkező jogi álláspont elfogadása a Kúria megítélése szerint a jogrendszer egyfajta megkettőződéséhez vezetne. A személyiségi jogi per bírósága iratok hiányában sincs abban a helyzetben, hogy mindazon információ birtokában legyen, amelyek a kapcsolattartás szabályozásához szükségesek. Ugyanakkor a gyermek érdekeinek védelmében mindenképpen szükséges az olyan helyzetek elkerülése, amikor a személyiségi jogi

objektív jogkövetkezmények alkalmazása körében a családjogi döntésekkel ellentétes határozatok születnének. Ha és amennyiben valamely peres fél a kapcsolattartás tekintetében hozott jogerős vagy jogerőre emelkedésre tekintet nélkül végrehajtandó bírósági vagy hatósági határozatokat nem hajtja végre, akkor a családjogi jogintézmények alkalmazására az ott leírt jogkövetkezmények alkalmazására kerülhet csak sor. A családjogi jogsértések megállapítására és ezzel kapcsolatos jogkövetkezmények elrendelésére a személyiségi jogi per bírósága mindezekből következően nem jogosult.

A Kúria a fent hivatkozott döntésében hangsúlyozta, hogy a bírói gyakorlat azért alakult így, mert a régi Ptk. személyiségi jogi rendszere az emberi méltósághoz való jogot nem az általános személyiségi jogi klauzulában alkalmazza, vagyis nem valamennyi személyiségi jogot az emberi méltósághoz való jogból vezetett le.¹⁹ Az új Ptk. úgy rendelkezik, hogy az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani, ez a régi Ptk.-tól eltérő jogi megoldás, az emberi méltóságot tágabban értelmezi, mint a régi Ptk., ezért maga után vonhatja a kapcsolattartás szabályainak a megszegésére alapított nem vagyoni igények megítélésével kapcsolatban korábban kialakult bírói gyakorlat változását.

A kapcsolattartás szabályainak megszegése, a kapcsolattartási jog visszaélészerű gyakorlása esetére a Csjk. és a Gyer. a jogkövetkezményeket a fokozatosság elve alapján határozza meg, minél súlyosabb a jogsértés, annál súlyosabb következmény társul hozzá: a kapcsolattartás elutasítása, korlátozása, szünetelése és megvonása.

A kapcsolattartás elutasításáról a Csjk. nem rendelkezik, azt a Gyer. 31.§ (1) bekezdése kizárólag a gyámhatóság részére biztosítja, ekörben a bírósági hatáskör megszűnt, a bíróság a kapcsolattartás elutasításáról nem dönthet, ahogyan a kapcsolattartás szünetelésének elrendeléséről sem, azt a Gyer. 31.§ (4) bekezdése rendezi. A Csjk. a kapcsolattartási jog megvonását, korlátozását viszont nemcsak a gyámhatóság, hanem a bíróság számára is lehetővé teszi. vonatkozó szabály a Csjk.-ból kikerült, elrendelésére kizárólag a gyámhatóság jogosult a alapján.

¹⁹ A régi Ptk. 76. §-a szerint: a személyhez fűződő jogok sérelmét jelenti különösen az egyenlő bánásmód követelményének megsértése, a lelkiismereti szabadság sérelme és a személyes szabadság jogellenes korlátozása, a testi épség, az egészség, valamint a becsület és az emberi méltóság megsértése.

A gyámhatóság a kapcsolattartás rendezésére irányuló kérelmet akkor utasítja el, ha a kapcsolattartásra jogosult a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését súlyosan veszélyeztette, illetőleg szülői kötelességeit -a tartási kötelezettség kivételével- önhibájából tartósan nem teljesítette, elhanyagolta, és magatartásán nem változtatott. Az elutasításkori szülői magatartás ugyancsak hasonló a szülői felügyelet megszűnésére okot adó körülményekhez. A szülő teremt olyan helyzetet, hogy arra sem méltó, hogy akármilyen kis mértékben is biztosítsák számára a gyermekével való kapcsolattartást (pl.: gyermekét rendszeresen, durván bántalmazza).²⁰ Az elutasítási ok lényegében megegyezik a kapcsolattartás megvonására alapot adó okkal, csupán arról van szó, hogy a kapcsolattartás megállapítására nem kerül sor.

A kapcsolattartás korlátozása feltételezi, hogy már a korábban megállapított kapcsolattartás módosítása történik szankciós jelleggel, figyelemmel arra, hogy a kapcsolattartásra vonatkozó korábbi, széles körű lehetőséggel a szülő visszaélt, azt nem a gyermek érdekében megfelelően gyakorolta. Visszaélésnek, felróható magatartásnak minősül az is, ha a jogosult nem a bíróság vagy a gyámhivatal döntésének megfelelően él kapcsolattartási jogával, vagy ha ezen kötelezettségének önhibájából hat hónapig nem tesz eleget. Az önhibát körültekintően kell vizsgálni, ugyanis lehetséges, hogy a gyermekétől távol élő, munkanélküli szülő anyagi okokból nem képes az ország másik végén élő gyermekét felkeresni, a kapcsolattartást gyakorolni.²¹ Ilyenkor a kapcsolattartás korlátozásának alapjául szolgáló visszaélés nem minősül olyan súlyosnak, ami a kapcsolattartás megvonását vonná maga után. Csak a kapcsolattartást kellően részletesen szabályozó bírósági/gyámhatósági döntés adhat lehetősége a feleknek, hogy a kapcsolattartást a szabályozásnak megfelelően gyakorolhassák. A szabályozás hiányosságaiból eredő jóhiszemű magatartása nem minősülhet a jogosult kapcsolattartási jogával való visszaélésnek.²²

A kapcsolattartás korlátozása, mint a kapcsolattartási szabályok megszegésének szankciója, és a Gyer. vonatkozó szabályai egy, már megállapított kapcsolattartási renddel való visszaélés esetén teszik lehetővé a kapcsolattartás korlátozását, akár kérelemre, akár hivatalból.²³ A kapcsolattartás

²⁰ Szerk.: dr. Kőrös András: A családjog kézikönyve, Budapest, HVG -ORAC Lap -és Könyvkiadó Kft., 2007., 788. o.

²¹ Boros Zsuzsa, Katonáné Pehr Erika, Kőrös András, Makai Katalin, Szeibert Orsolya Polgári Jog Családjog. Az új Ptk. magyarázata III/IV, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2013., 285.o.

²² Szerk.: dr. Kőrös András: A családjog kézikönyve, Budapest, HVG -ORAC Lap -és Könyvkiadó Kft., 2007., 793. o.

²³ Boros Zsuzsa, Katonáné Pehr Erika, Kőrös András, Makai Katalin, Szeibert Orsolya Polgári Jog Családjog. Az új Ptk. magyarázata III/IV, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2013., 285.o.

korlátozása a kapcsolattartások gyakoriságának, időtartamának csökkentésével, a gyermek elvitelét biztosító lehetőség mellőzésével, avagy meghatározott helyen és meghatározott személyek jelenlétében történhet, vagy olyan módon is, hogy arra a gyermek érdekében a továbbiakban már csak a gyermeket gondozó szülő lakásán kerülhet sor. Különösen a szülők vonatkozásában nevezhetjük az ilyen tartalmú döntést korlátozásnak, hiszen a szülőknél alapesetben a megállapodás (döntés) a kapcsolattartás minden formájáról kell, hogy rendelkezzen.²⁴

A Kúria (Legfelsőbb Bíróság) BH.2009.77. számú határozatában a kapcsolattartás korlátozásának és módosításának elhatárolására mutatott rá. Kimondta, hogy a kapcsolattartás korlátozásának az a módja, mely szerint az elsőfokú bíróság a szerdai napok kapcsolattartási jogát megvonta az alperestől, egyébként sem tekinthető a kapcsolattartási jog érdemi korlátozásának, mely általában a korábban megállapított kapcsolattartás időtartamának jelentős csökkentését jelenti vagy módjának alapvető korlátozását, pl. az elvitel jogának megszüntetését. A szerdai kapcsolattartás megszüntetése nem állt ok-okozati összefüggésben az alperes felperes által kifogásolt magatartásával, az - tartalmát tekintve - a kapcsolattartás újraszabályozását (módosítását) jelentette.

Ha a bíróság első alkalommal dönt a kapcsolattartás rendezéséről és kizárja a gyermek elvitelét, az nem a Gyer. 31. § (2) bekezdése szerinti korlátozást jelenti, hanem arra jogszabályi lehetőséget és alapot a Gyer. 27. § (6) bekezdése ad. A kapcsolattartás újraszabályozása során sem értékelhető a kapcsolattartási jog korlátozásaként a kapcsolattartás nem érdemi és nem lényegi „csökkentése”, ebben az esetben a kapcsolattartás módosításáról van szó. Induljon akár a kapcsolattartás újrendezése, akár korlátozása iránt a peres eljárás, a már megállapított kapcsolattartás érdemi, tehát időtartamát, gyakoriságát, formáját érintő lényegi változás, illetve folyamatos helyett felügyelt elrendelése már a kapcsolattartási jog korlátozását jelenti. Ez azzal a gyakorlati következménnyel jár, hogy a bíróságnak nemcsak a Gyer. 31. § (2) bekezdésében foglalt feltételeket, de a Gyer. 27. § (6) bekezdésében foglalt feltételeket is vizsgálnia kell és ítéletének indokolásában ki kell térnie arra, hogy mely magatartást és miért tekintett visszaélészerű, felróható a gyermek érdekét, fejlődési biztonságát sértőnek.

²⁴ Szerk.: dr. Kőrös András: A családjog kézikönyve, Budapest, HVG -ORAC Lap -és Könyvkiadó Kft., 2007., 791. o.

Álláspontom szerint célszerűbb lenne, ha a jogalkotó a kapcsolattartás korlátozásáról és nem a kapcsolattartási jog korlátozásáról rendelkezne, ezzel is utalva arra, hogy a korlátozás, mint eljárás feltételez egy meglévő kapcsolattartási szabályozást. A kapcsolattartási jog korlátozott volta pedig abban az esetben értendő kapcsolattartási jogkorlátozásként, amikor a bíróság/gyámhatóság a kapcsolattartás első alkalommal történő rendezésekor, valamely többlételemes elem megléte miatt a főszabály szerinti elvitellel járó folyamatos kapcsolattartás helyett felügyelt kapcsolattartást rendel el, vagy a gyermek meglátogatását írja elő.

A gyámhatóság -kérelemre- meghatározott időre a kapcsolattartási jog szüneteltetését rendeli el, ha a jogosított a jogával a gyermek vagy a gyermeket nevelő személy sérelmére súlyosan visszaél, amennyiben a jogosult jogosultságát nem a kapcsolattartás céljának érdekében gyakorolta, azonban remény van arra, hogy e nagymértékben elítélendő magatartásán egy bizonyos idő elteltével változtat. A szünetelés leghosszabb időtartama 6 hónap, különösen súlyos visszaélés esetén 1 év. A kapcsolattartás szünetelhető, ha a serdülőkorban lévő gyermek a szülő negatív magatartása következtében úgy idegenedett el a különélő szülőjétől, hogy még felkeresni sem hajlandó őt és szakértői segítség ellenére sem kíván szülőjével találkozni. Ezekben a helyzetekben a kapcsolattartás a gyermekre nem kényszeríthető.²⁵

A kapcsolattartással összefüggő legsúlyosabb szankció a kapcsolattartás megvonása. Erre akkor kerülhet sor, ha a jogosított a jogával a gyermek vagy a gyermeket nevelő személy sérelmére súlyosan visszaél, és e felróható magatartásával a gyermek nevelését és fejlődését súlyosan veszélyezteti, amikor a kapcsolattartás korlátozása nem elegendő. Mind a bíróság, mint a gyámhatóság dönthet a megvonás kérdéséről, amelynek azonban nem feltétele a kérelem, hanem elég a tudomásszerzés a gyermek sorsának veszélyeztetettségéről.²⁶

²⁵ Szerk.: dr. Kőrös András: A családjog kézikönyve, Budapest, HVG -ORAC Lap -és Könyvkiadó Kft., 2007., 793. o.

²⁶ Somfai Balázs: Kapcsolattartás, mint a gyermek emberi joga, Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2009., 143. o.

VI. A kapcsolattartás végrehajtása

Mind a bíróság, mind a gyámhatóság kapcsolattartást engedélyező vagy jóváhagyó határozatának végrehajtása közigazgatási hatósági eljárás útján történik. A határozat végrehajtását a gyámhatóság rendeli el.²⁷

Korábban a Gyer. a kapcsolattartás engedélyezése tárgyában hozott határozat végrehajtásának megindításáról rendelkezett, ez jogértelmezési nehézséget vont maga után, hiszen a kapcsolattartásról rendelkező határozatok közül kiragadta azokat, amelyek az engedélyezés tárgyában születtek az egyéb, például kapcsolattartás újraszabályozása, korlátozása tárgyában hozott határozatokról nem szólt, ami természetesen nem jelentette a gyakorlatban azt, hogy a gyámhatóság ne rendelkezett volna *kérelem esetén* ekörben született határozatok végrehajtásáról. 2014. március 15. napjától a joggyakorlat már teljesen azonosítható volt a jogszabályban foglaltakkal, mert a Gyer. a gyámhatóság feladatául egyértelműen a kapcsolattartásra *vonatkozó* határozat végrehajtását tette, azzal, hogy ebbe természetes a felek kapcsolattartás kérdésében kötött, bíróság vagy gyámhatóság által jóváhagyott egyezsége is beleértendő.

Ami nem változott, hogy 30 nap áll a felek rendelkezésére a kérelem benyújtására. A 30 nap a kapcsolattartás pótlására, ennek hiányában a kapcsolattartásra vonatkozó határozatban (egyezségben) előírt határidő elteltétől, illetve azon a gyermek fejlődését veszélyeztető magatartás tudomására jutásától számít, amikor a kapcsolattartásra jogosult vagy a kapcsolattartásra kötelezett a kapcsolattartást rendező egyezségben, illetve a kapcsolattartásra vonatkozó határozatban foglaltaknak önhibájából ismételten nem, vagy nem megfelelően tesz eleget, és ezáltal nem biztosítja a zavartalan kapcsolattartást. Ezt a törvény a gyermek fejlődését veszélyeztető magatartásnak definiálja, a gyámhatóság a magatartást megvalósító szülő tevékenységét a gyermek fejlődésére veszélyeztető jellegűnek kell tekintenie, ettől el nem térhet.

Felmerül persze a kérdés, ha a gyámhatóság a kapcsolattartásra vonatkozó határozatban foglaltaknak önhibájából ismételten nem, vagy nem megfelelően eleget tevő szülő magatartását olyannak kell tekintse, amely a gyermek fejlődését veszélyezteti, akkor ez törvényi definíció adhat-

²⁷ Szerk.: dr. Kőrös András: A családjog kézikönyve, Budapest, HVG -ORAC Lap -és Könyvkiadó Kft., 2007., 794. o.

e alapot a szülői felügyeleti jog gyakorlásának megváltoztatása iránt. Végző soron igen, de míg a gyámhatóságot köti a kapcsolattartás végrehajtása során a fenti törvényi meghatározás, tehát amennyiben a szülő önhibájából nem megfelelően tesz eleget a határozatnak, akkor a gyámhatóság a kérelmet nem utasíthatja el a végrehajtást köteles elrendelni. A bíróságot a kapcsolattartás szabályainak ismételt megszegésére alapított szülői felügyeleti jog gyakorlásának megváltoztatása iránti perben a Gyer. törvényi meghatározása nem köti, hiszen ha a bíróság is köteles lenne minden esetben a kapcsolattartást önhibájából nem megfelelően gyakorló szülőt a gyermek fejlődésére veszélyesnek tekinteni, akkor ez odáig vezetne, hogy a fenti perekben mindig a keresetnek megfelelő döntés születne. Ezért jelenthető ki, hogy a definíció a gyámhatóság számára jelent eltérést, mérlegelést nem engedő döntéshozatali helyzetet és csak a végrehajtás során, a végrehajtás elrendelése tekintetében. A bíróság, mindig a gyermek érdekét mérlegeli. Ha a szülő a kapcsolattartás rendjének a be nem tartásával a gyermek érdekét súlyosan sértő módon jár el, akkor bizonyítási eljárás lefolytatásával, a korábban indult végrehajtási eljárás iratanyagainak beszerzésével, a kapcsolattartást sértő magatartások jellegének, súlyának, következményének, gyermekre gyakorolt hatásának, okának, a felek egyéni élethelyzetének feltárásával kell és lehet következtetést levonni arra, hogy a szülő gyermeknevelésre való alkalmassága változott-e és ha igen mennyiben, értékelhető a hozzáállása olyanként, ami már a gyermek testi, szellemi és erkölcsi fejlődésére hátrányosan hat.

A kapcsolattartás végrehajtása iránti kérelemnek a kapcsolattartásra jogosult vagy a kapcsolattartásra kötelezett általi visszavonása jogvesztő hatályú.

A gyámhatóság a végrehajtás iránti kérelem beérkezését követő 30 napon belül megállapítja az önhiba fennállását végzéssel elrendeli a végrehajtást.

A gyámhivatal a végrehajtást elrendelő végzésben a mulasztó felet:

- felhívja, hogy a végzés kézhezvételét követően esedékes kapcsolattartásnak a kapcsolattartásra vonatkozó határozat szerinti időpontban és módon tegyen eleget, illetve hagyjon fel a gyermeknek a másik fél ellen történő nevelésével,
- felhívja, hogy a jogosultnak fel nem róható okból elmaradt kapcsolattartás pótlását a legközelebbi megfelelő időpontban, de legkésőbb hat hónapon belül biztosítsa, és megjelöli a pótlás végső határidejét,

- figyelmezteti a végzésben foglaltaknak önhibából történő nem teljesítésének jogkövetkezményeire és egyúttal a meghatározott cselekmény végrehajtása esetén igénybe vehető eszközök valamelyikét alkalmazza, így akár pénzbírságot is kiszabhat,
- erre irányuló kérelem esetén kötelezi a kapcsolattartás meghiúsítása folytán keletkezett igazolt költségek viselésére.

A gyámhatóság nincs mérlegelési helyzetben, a Gyer. 33. §-ában foglaltak teljesülése esetén a végrehajtást elrendelni köteles. Eljárását abban az esetben függesztheti fel, ha a kapcsolattartás a 14. életévét betöltött gyermek befolyásmentes, önálló akaratnyilvánítása miatt hiúsul meg, feltéve, hogy a felek -kérelemre vagy a gyámhivatal elrendelése alapján- igénybe veszik a közvetítői eljárást, vagy a felek bármelyike kéri a kapcsolattartás megváltoztatását, korlátozását vagy megvonását. A felfüggesztés két hónapig tart, ha pedig bármelyik eljárás sikerrel zárul a végrehajtási eljárást végzéssel a gyámhatóság megszünteti, egyéb esetben el kell rendelnie a végrehajtást. A végrehajtást elrendelő végzés, a fokozatosság elvének megfelelően első alkalommal felhívó jellegű, a kapcsolattartási idejének és módjának betartására, elmaradt kapcsolattartás pótlására figyelmeztet, a jogkövetkezményekre történt figyelmeztetésen kívül hátrányos jogkövetkezménnyel nem sújtja a felet.

Ezt követően, ha a kapcsolattartásra jogosult vagy a kapcsolattartásra kötelezett a végrehajtást elrendelő végzésben foglalt kötelezettségének nem tesz eleget, a gyámhatóság kérelemre végzéssel

- a család- és gyermekjóléti központ kapcsolatügyeletének, illetve a család- és gyermekjóléti szolgálatnak a közreműködését vagy a védelembé vétel elrendelését kezdeményezheti, ha a kapcsolattartás gyakorlása konfliktusokkal jár, folyamatosan akadályokba ütközik, illetve a felek között kommunikációs zavarok állnak fenn,
- dönt a feleknek a kapcsolattartás megszervezésére vonatkozó -a kapcsolattartás érdekét nem befolyásoló- kérelméről, így a gyermek átadásának és átvételének helyéről, időpontjának kismértékű változtatásáról, valamint az abban közreműködő személyekről.

A végrehajtási szakban is a szülő meggyőzése a cél. A határozott, de emberségesen megválasztott végrehajtási mód segíti elő ezeknek a jogi szempontból egyszerű, de emberi oldalról tekintve nehéz

ügyeknek a megoldását.²⁸ A gyámhatóságok a bírságoló határozatok mellett olykor célravezetőbbnek és hasznosabbnak ítélik a végrehajtás során nevelő célzatú intézkedések alkalmazását. Ilyen lehet a család- és gyermekjóléti szolgálatnak a közreműködése, a védelembe vétel elrendelése, a közvetítői eljárás igénybevétele.

A kapcsolattartás szabályozásának jelentőségére utal, hogy a szülőknek a kapcsolattartás végrehajtása során tanúsított magatartása befolyásolhatja a gyermeknevelésre való alkalmasságukat, illetve annak megítélését. Ennek belátható indoka, hogy a szülők vagy a bíróság, amikor a gyermek feletti szülői felügyeleti jogról dönt, és a gyermek feletti szülői felügyeleti jog teljeskörű gyakorlására egyiküket válik jogosulttá, akkor tulajdonképpen ez a szülő lesz a gyermek mindennapjai tekintetében a döntő személy. Ő lesz az, aki a meghatározó hatást fejt ki a gyermekek fejlődésére és e meghatározó hatással arányos a felelőssége a gyermekek fejlődéséért. A gyermekek érzelmileg és fizikailag is függenek az őket gondozó szülőtől, ez a helyzet arra indítja/indíthatja őket, hogy a gondozó szülő érzelmi álláspontját tegyék magukévá. A szülőnek az a magatartása, amellyel a gyermeket a másik szülő ellen neveli, ellentétes a gyermek érdekével. A gyermek érdeke ugyanis nem csupán az, hogy mindennapi ellátása, gondozása megfelelő legyen, hanem az is, hogy benne a mindkét szülőjével szembeni lelki és szellemi kapcsolat és a társadalmi beilleszkedéshez nélkülözhetetlen jogtisztelet kialakuljon. A szülői felügyelet gyakorlásának megváltoztatására irányuló perben különös súllyal kell értékelni a korábbi jogerős ítélettel való szembehelyezkedést, a kapcsolattartás akadályozásának gyakoriságát, megvalósulási formáit. Különös súllyal értékelni kell, ha a gondozó szülő úgy változtatja meg a gyermek szokásos tartózkodási helyét, hogy erről a kapcsolattartásra jogosultat nem értesíti, vagy előzetes tájékoztatás, engedélykérés nélkül külföldre viszi. A gondozó szülő ezzel a gyermek érdekeit súlyosan sérti, az ilyen magatartást tanúsító szülő gyermek nevelésére való alkalmassága megkérdőjelezhető. Ugyancsak a szülő gyermeknevelési képességére hátrányosan hat a gyermek tudatos befolyásolása, a másik szülőre vonatkozó súlyos állítások kellő alapot nélkülöző hangoztatása, a szülő elleni sorozatos hatósági eljárások megindítása, főként, ha a másik szülő elleni „hadjáratába” a gyermeket is bevonja, eszközül használja (BH2009. 112.).

²⁸ Szerk.: dr. Kőrös András: A családjog kézikönyve, Budapest, HVG -ORAC Lap -és Könyvkiadó Kft., 2007., 796. o.

A szülők kapcsolattartással összefüggő minden olyan magatartása, ami a gyermeki érdekekre súlyosan és hátrányosan hat, a végrehajtási eljárásban mutatkozik meg. A bíróság döntésének, illetve a szülők egyezségének a következményeivel a gyámhatóság szembesül. Hozzáteve, hogy a mindennapi életükben itt van a legnagyobb szükség a szülők együttműködési készségére, egymással szembeni rugalmasságra. Arra, hogy képesek-e engedményeket tenni egymás irányába és a szülő-gyermek közötti szeretetkapcsolat, a szülők közötti partnerség érdekében képesek elmozdulni a lefektetett szabályoktól, vagy mereven ragaszkodnak ahhoz. Ha a szülők a kapcsolattartás zavara, folyamatos konfliktusokkal terheltsége miatt eljutnak a hatóságig, akkor a gyámhatóságra nemcsak az a feladat hárul, hogy döntsön a végrehajtásról, meghallgassa a feleket, hanem köteles folyamatos figyelemmel kísérni a feleket, a gyermeket, de főként a szülők magatartását, hozzáállását. Enélkül nem tud megalapozottan szülői felügyeleti jog rendezése vagy a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése iránt pert indítani, azokban az esetekben, amikor a kapcsolattartásra kötelezett neki felrőhatóan akadályozza a gyermeknek a kapcsolattartásra jogosulttal való kapcsolata kialakítását, fenntartását, a gyermeket bizonyíthatóan, a kapcsolattartásra jogosult ellen neveli és a kapcsolattartásra vonatkozó határozatnak a végrehajtási intézkedések ellenére sem tesz eleget. A gyámhatóság perindítási joga korlátozott azáltal, hogy még a fenti feltételek teljesülése esetén is, csak akkor indíthatja meg a per, ha a kiskorú gyermek érdekében áll, és azt a szülő vagy harmadik személy is kéri.²⁹ Nem elegendő, hogy a gyámhatóság kizárólag a szülők meghallgatására alapítsa döntését, ha az eset egyedi körülményei igénylik, bizonyítást is le kell folytatnia, így nem csak a végrehajtás kérdésében válik megalapozottá a határozata, hanem végső soron ez elengedhetetlen ahhoz, hogy megítélje, a gyermek fejlődése a korábbi környezetében biztosított-e és a gyermek mindenképp feletti érdekét mérlegelve határozzon a perindítás szükségességéről.

A kapcsolattartás fontosságát, magánjogot átívelő hatását jelzi, hogy a kapcsolattartás akadályozásának, végrehajtásának a felsorolt polgári jogilag releváns következményeken túl, büntetőjogi jogkövetkezményei is lehetnek. Kiskorúval való kapcsolattartás akadályozása vétségét valósítja meg, aki a hatósági határozat alapján nála elhelyezett kiskorú és a kiskorúval

²⁹ A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet IV. Fejezet, a kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtásának alcím, 33. § (8) bekezdés.

kapcsolattartásra jogosult személy közötti kapcsolat kialakítását vagy fenntartását a kapcsolattartás kikényszerítése érdekében alkalmazott bírság kiszabását követően is önhibájából akadályozza.

A cselekmény büntetőjogi minősítése súlyosabb, ha a szülő magatartásával a kiskorú erkölcsi, szellemi fejlődésének konkrét veszélyét idézi elő, a gyermek és a másik szülő közötti kapcsolattartás ellehetetlenülése a kiskorúnál tényleges lelki károsodással: szellemi fejlődésének torzulásával, értékrendjének sérülésével, jellemének negatív irányú megváltozásával jár együtt. Kiskorú veszélyeztetésének büntetettét valósítja meg a szülő, ha a kiskorú bírósági ítéleten alapuló elhelyezését önkényesen megváltoztatja, a másik szülővel való kapcsolattartását huzamos ideig akadályozza, a kiskorút a másik szülő ellen neveli, és e kötelességszegő magatartása a kiskorú lelki fejlődésének kedvezőtlen alakulását eredményezi.

A gyámhatóság bűncselekmény gyanúja esetén, kiskorú veszélyeztetése vagy kiskorúval való kapcsolattartás akadályozása miatt maga is élhet feljelentéssel.

VII. Összegzés

Azzal, hogy a jogalkotó a kapcsolattartás főszabályait az új Ptk.-ba emelte, jelzi a kapcsolattartás szabályainak és szabályozásának jelentőségét, azok már nem törvénynél alacsonyabb szintű jogszabályban kaptak helyet, hanem magában a Polgári Törvénykönyvünkben. A kapcsolattartás így kifejezett fontossága nemcsak a törvény és az ahhoz kapcsolódó egyéb jogforrások széleskörű ismeretét, megfelelő alkalmazását teszi szükségessé, hanem a jogalkalmazó szervek együttműködését a kapcsolattartás szabályozásának és végrehajtásának összehangolása, az egységes joggyakorlat kialakítása érdekében.

Felhasznált irodalom jegyzéke:

- I. Somfai Balázs: Kapcsolattartás, mint a gyermek emberi joga, Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2009.
- II. Szerk.: dr. Kőrös András: A családjog kézikönyve, Budapest, HVG -ORAC Lap -és Könyvkiadó Kft., 2007.
- III. Boros Zsuzsa, Katonáné Pehr Erika, Kőrös András, Makai Katalin, Szeibert Orsolya Polgári Jog Családjog. Az új Ptk. magyarázata III/IV, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2013. (A kötet főszerkesztője: Petrik Ferenc ny. kollégiumvezető. A kötet szerkesztője: Kőrös András a Kúria családjogi tanácsának elnöke.)

Felhasznált jogszabályok jegyzéke:

- I. 1952. évi IV. törvény a házasságról, a családról és a gyámságról (Csjt.)
- II. 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről (régi Ptk.)
- III. 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló (Gyer.)
- IV. 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről szóló (Ptk.)